

Nr 257.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i värnpliktslagen; given Stockholms slott den 1 mars 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade »Förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i värnpliktslagen».

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

E. A. Nilson.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av vissa paragrafer i värnpliktslagen.

Häri genom förordnas, att §§ 16, 17, 19, 22, 27, 32, 33, 34, 37, 41 och 53 värnpliktslagen skola hava följande ändrade lydelse:

§ 16.

Uppskov
med inskriv-
ning m. m.

1. Uppskov med — — — — — eller fara.
2. Sådant uppskov — — — — — försörjningsbidrag.
3. Förefinnes anledning till uppskov enligt denna § ännu vid inskrivningsförrättningen det år, under vilket den värnpliktige fyller tjugufyra år, frikallas han från värnpliktens fullgörande under fredstid.
4. Bliver inskriven — — — — — fullgörande.
5. Nu har utländsk man, som icke förut varit svensk medborgare, blivit genom naturalisation upptagen till medborgare här i landet; fyller han det år, inskrivningen sker, minst tjugusex år eller kan han med intyg styrka, att han i utlandet gjort militärtjänst under längre tid, än vad i § 27 mom. 1 sägs, då skall han frikallas från värnpliktens fullgörande under fredstid.
6. Sådän frikallelse — — — — — eller senare.

§ 17.

Uppskov med
tjänstgöring
m. m.

1. Uppskov till — — — — — fyller tjugufyra år.
2. Yppas för — — — — — Konungen bestämmer.
3. Uppskov till — — — — — Konungen bestämmer.
4. Från redan — — — — — Konungen bestämmer.
5. Värnpliktig, som — — — — — hemförlovats.
6. Är anledning — — — — — är stadgat.

7. Har för värnpliktig vid inskrivningsförrättning förelegat sådant förhållande, som i § 16 mom. 2. omförmåles, men har han av glömska, okunnighet eller liknande orsak försummat att då begära uppskov med tjänstgöringen, äger Konungen, på därom gjord ansöknings, att efter prövning i varje särskilt fall meddela uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring.

§ 19.

1. Inskrivningsnämnd — — — — — av nämnden underskrivas.

2. Inskrivningsnämnd — — — — — föreskrivet.

3. Under den del av året, som infaller emellan inskrivningsnämndens sammanträde och inskrivningsrevisionens sista sammanträde för året, må för inskrivning av värnpliktiga, som uteblivit från den i § 13 omförmälda inskrivningsförrättning, de åligganden och befogenheter, som enligt mom. 1 tillhöra inskrivningsnämnd, i den omfattning och i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungen meddelar, utövas av inskrivningsbefälhavaren eller, beträffande å sjömanshus inskrivna värnpliktiga, av sjörullföringsbefälhavaren.

Inskrivnings-
nämnds
åligganden.

Beslut, som av områdesbefälhavaren i sådant ärende meddelas, skall underställas näst därefter sammanträdande inskrivningsrevision och må ej gälla, förrän detsamma blivit av revisionen prövat; dock att sjörullföringsbefälhavares beslut beträffande värnpliktig, som med laga förfall varit frånvarande från inskrivningsförrättning, skall gälla, till dess detsamma blivit av revisionen prövat.

4. Sjørullföringsbefälhavare må, även under den del av året, som infaller emellan inskrivningsrevisionens sista sammanträde för året och näst infallande inskrivningsförrättning, utöva i mom. 3 omförmälda åligganden och befogenheter beträffande å sjömanshus inskriven värnpliktig, vilken med laga förfall varit frånvarande från inskrivningsförrättning för sjömanshus eller som haft fast anställning såsom sjökadett, kustartillerikadett, mariningenjörselev, mariningenjöraspirant, marinintendentselev eller marinintendentsaspirant.

Under nu nämnd tid må jämväl inskrivningsbefälhavare beträffande å sjömanshus icke inskriven värnpliktig, som haft fast anställning såsom sjökadett, kustartillerikadett, mariningenjörselev, mariningenjöraspirant, marinintendentselev eller marinintendentsaspirant, utöva i mom. 3 omförmälda åligganden och befogenheter.

Beslut, som av sjørullföringsbefälhavare eller inskrivningsbefälhavare i sådant fall meddelas, skall gälla, till dess detsamma blivit av inskrivningsnämnden prövat.

§ 22.

Inskrivnings-
revisions-
åligganden.

Inskrivningsrevision sammanträder på kallelse av ordföranden.

Revisionen åligger

- a) att pröva — — — — — beslut;
- b) att granska — — — — — i § 19 mom. 1 c;
- c) att verkställa rättelse beträffande sådana av inskrivningsnämnd begångna misstag, som kommit till revisionens kännedom;
- d) att granska och, där så skäligt finnes, ändra inskrivnings- eller sjöruddföringsbefälhavares beslut i ärende, som jämlikt § 19 mom. 3 blivit revisionen underställt;

e) att, på förslag av vederbörande militärbefäl, enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar, verkställa uttagning av värnpliktiga, som, utöver de enligt egen önskan av vederbörande inskrivningsnämnder för ändamålet uttagna, erfordras för utbildning till underbefäl eller fackmän vid fotfolket, trängen och intendenturtrupperna, varvid iakttages, att vid lika lämplighet i första rummet uttagas de, vilka därtill anmält sig, samt att för dylik utbildning icke uttagas sådana för fotfolket avsedda värnpliktiga, som visa, att tjänstgöringens fullgörande skulle bereda dem eller av deras arbete beroende nära anhöriga väsentliga svårigheter eller olägenheter; samt

f) att, utöver vad ovan sägs, i de fall, Konungen bestämmer, verkställa tilldelning av värnpliktiga till visst truppslag eller viss tjänst eller befattning, med iakttagande av att vid lika lämplighet i första rummet uttagas de, vilka därtill anmält sig.

Inskrivningsrevisionens — — — — — bestämmer.

§ 27.

1. Vapenför värnpliktigs utbildningstid.

Värnpliktigs
utbildningstid
m. m.

- A. Vapenför värnpliktig — — — fyrtyotvå dagar under fjärde året.
- B. Vapenför värnpliktig, vilken före påbörjandet av första tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd avlagt studentexamen eller erhållit avgångsbetyg från gymnasiet tredje ring vid allmänt läroverk eller som vid annan läroanstalt förvärvat ett kunskapsmått, som, enligt vad Konungen förordnar, skall anses däremot svara, så ock vapenför värnpliktig, som före påbörjandet av nämnda tjänstgöring vid navigationsskola avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen eller å maskinistavdelning annan examen än maskinistexamen av tredje klass, är, sedan han blivit inskriven, skyldig att under fredstid för sin utbildning tjänstgöra det antal dagar, som nedan angives, nämligen:

a) vid *hären* i sammanlagt fyrahundraåttiofem dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om minst fyrahundra dagar, som tager sin början under första året, samt

med en repetitions-(regements-)övning under vart och ett av andra och tredje åren;

b) vid *marinen* i femhundra dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

i annan tjänst än kustartilleritjänst i en följd med början under första året samt

i kustartilleritjänst med en första tjänstgöring om fyrahundrafemtioåtta dagar, som tager sin början under första året, och med en repetitions-(regements-)övning om fyrtyotvå dagar under tredje året.

C. Vapenför värnpliktig, vilken vid inskrivningsförrättning eller hos befälhavaren för det inskrivnings- eller sjöfullföringsområde, vartill den värnpliktige hör, på sätt Konungen närmare förordnar, visar sig äga förutsättningar för utbildning till plutonchef eller motsvarande befattning, må fullgöra sin värnpliktstjänstgöring på sätt under B föreskrives, ändå att han icke avlagt där omförmålt kunskapsprov. Har sådan värnpliktig, enligt vad i § 6 mom. 3 sägs, blivit inskriven redan det år, då han fyllde aderton eller nitton år, är han skyldig att fullgöra sin värnpliktstjänstgöring enligt bestämmelserna under B.

D. Idkar värnpliktig — — — — — — — — — — prövar skäligt.

E. Under A avsedd — — — — — — — — — — i en följd.

F. Repetitionsövning — — — — — — — — — — den 9 september.

2. Icke vapenför värnpliktigs utbildningstid.

A. Icke vapenför — — — — — — — — — — de tre första åren.

B. Icke vapenför värnpliktig, vilken före påbörjandet av tjänstgöring avlagt studentexamen eller erhållit avgångsbetyg från gymnasiet tredje ring vid allmänt läroverk eller som vid annan läroanstalt förvärvat ett kunskapsmått, som, enligt vad Konungen förordnar, skall anses däremot svara, är, sedan han blivit inskriven, skyldig att, på sätt Konungen närmare bestämmer, under fredstid för sin utbildning tjänstgöra trehundrasextiofem dagar i en följd med början under första eller andra året.

C. Icke vapenför värnpliktig, som före påbörjandet av tjänstgöring vid navigationsskola avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen eller å maskinistavdelning annan examen än maskinistexamen av tredje klass, är, sedan han blivit inskriven, skyldig att, på sätt Konungen närmare

förordnar, under fredstid för sin utbildning tjänstgöra i trehundra sextio dagar i en följd med början under första eller andra året.

- D. Beträffande värnpliktig — — — — — prövar skäligt.
E. Värnpliktig, vilken — — — — — såsom vapenför.

8. Reservtruppövning.

Vapenför värnpliktig, — — — — — femte eller sjätte året.

4. Särskilda bestämmelser.

Varder fartyg, — — — — — särskilda bestämmelser.
Har värnpliktig — — — — — bestämmer Konungen.
Värnpliktig jämlikt denna lag åliggande tjänstgöring må icke avbrytas för undergående av förvandlingsstraff för böter.

§ 32.

Mönstring.

1. Varje år skall mönstring, som i denna § omförmäles, hållas med värnpliktiga, med undantag av dem, som under årets lopp varit i tjänstgöring såsom värnpliktiga eller som äro å sjömanshus inskrivna och till sjöfart inmönstrade.
2. Med värnpliktiga, utom — — — — — nämnda uppgift.
3. Med värnpliktiga, som — — — — — nämnda uppgift.
4. Kallelse till — — — — — kommuner.

§ 33.

Värnpliktiga
vistelseort och
anmälnings-
skyldighet.

1. För värnpliktig, — — — — — tillhörande landstormen.
2. Värnpliktig, med undantag av den, som är inskriven å sjömanshus och tillhör marinen, skall, därest han vill för längre tid än en månad vistas utom den ort, där han är kyrkobokförd, därom före avresan göra anmälan hos vederbörande områdesberäl samt därefter hålla detta befäl underrättat om sin adress, intill dess han återkommer; dock att, där den värnpliktige inmönstrats till sjöfart, anmälan erfordras allenast om påmönstringen och avmönstringen.
3. Värnpliktig, som är å sjömanshus inskriven och tillhör marinen, skall, därest han ej är i tjänstgöring eller till sjöfart inmönstrad, hålla sjömanshusombudsmannen underrättad om sin adress.

§ 34.

1. Värnpliktig, som — — — — — två repetitionsövningar.

2. I mom. 1 nämnd värnpliktig anses hava fullgjort den i § 27 föreskrivna första tjänstgöring, men är skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i repetitionsövning samt reservtruppövning.

Värnpliktig,
som tillhört
härens eller
marinens fast
anställda
personal m. m.

Har den fasta anställningen vid hären eller marinen eller vid härens eller marinens reserv uppgått till minst tre år, anses den värnpliktige hava fullgjort all den i § 27 mom. 1 eller 2 föreskrivna tjänstgöring, men är, om han tillhör hären, skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i reservtruppövning. Detsamma gäller ock den, som, under fast anställning vid hären eller dess reserv, undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsövningar, ävensom den, vilken såsom värnpliktig fullgjort första tjänstgöring och en repetitionsövning samt därefter varit fast anställd under minst två år.

Marinen tilldelad vapenför värnpliktig, som varit anställd såsom sjökadett, kustartillerikadett, mariningenjörselev, mariningenjöraspirant, marinintendentselev eller marinintendentsaspirant under en tid av sjuttiofem dagar eller därutöver, äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han under sådan anställning genomgått militär utbildning.

Icke vapenför värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller marinen eller vid härens eller marinens reserv, äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han varit fast anställd.

I vad mån fast anställning vid krigsmakten i övriga fall må anses motsvara tjänstgöring i beväringen, bestämmer Konungen.

3. Värnpliktig, som — — — — — i beväringen.

4. Den, som avlagt medicine kandidatexamen samt fullgjort därefter följande föreskrivna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring, ävensom den, som avlagt veterinär-, tandläkar- eller farmacie kandidatexamen, tillhör beväringens första uppbåd under hela sin värnpliktstid.

§ 37.

Landstormen må icke föras utom eget och närmast tillgränsande inskrivningsområden, dock att till landstormen hörande värnpliktig, som erhållit sin utbildning vid marinen, må, även utom sagda inskrivningsområden, användas för det lokala kustförsvaret samt att till landstormen hörande värnpliktig må, på ansökan, i den omfattning och i enlighet

Landstormens
tjänstgörings-
område.

med de närmare föreskrifter, Konungen meddelar, fullgöra honom åliggande landstörmsövning tillsammans med landstorm från annat inskrivningsområde, än det han tillhör.

§ 41.

Försummad
mönstring.

1. Värnpliktig, som bort fullgöra i § 32 ömförd mönstring, men utan laga förfall uraktlåter detta, böte för varje gång tio kronor.

Försummad
anmälnings-
skyldighet.

2. Värnpliktig, som utan laga förfall underlåter fullgöra vad honom enligt § 33 mom. 2 eller 3 åligger, böte för varje gång tio kronor.

§ 53.

1. Till de nya bestämmelserna — — — — till och med år 1936.

2. Till stadgandet i § 34 mom. 4, i vad detsamma avser den, som avlagt medicine kandidatexamen samt fullgjort därefter följande föreskrivna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring, sker övergång sålunda, att den, som inskrivits under något av åren 1902, 1903, 1904, 1905, 1906 eller 1907, skall tillhöra beväringen och dess första uppbåd till och med det i ordningen motsvarande av åren 1917, 1919, 1921, 1923, 1925 och 1927 samt landstormen till och med det i ordningen motsvarande av åren 1923, 1924, 1925, 1926, 1927 och 1928.

3. Till stadgandet i § 34 mom. 4, i vad detsamma avser den, som avlagt veterinär-, tandläkar- eller farmacie kandidatexamen, sker övergång sålunda, att den, som inskrivits något av åren 1905, 1906 eller 1907, skall tillhöra beväringen och dess första uppbåd till och med det i ordningen motsvarande av åren 1923, 1925 och 1927 samt landstormen till och med det i ordningen motsvarande av åren 1926, 1927 och 1928.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1919, dock att de i §§ 32 och 33 stadgade skyldigheter icke åligga värnpliktiga, som före lagens ikraftträdande överförts till landstormen.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 1 mars 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Nilson, yttrade härefter:

»Under de senare åren hava av såväl riksdagen som olika militära myndigheter åtskilliga framställningar gjorts om vidtagande av ändringar i skilda hänseenden av gällande värnpliktslag.

Efter det vederbörande myndigheters yttranden över de gjorda framställningarna inhämtats, tillkallades, jämlikt Kungl. Maj:ts den 14 juni 1916 lämnade bemyndigande, inom lantförsvarsdepartementet särskilda sakkunniga för att inom departementet biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande de i de särskilda framställningarna ifrågasatta ändringarna i värnpliktslagen.

Med skrivelse den 27 december 1917 hava de sålunda tillkallade sakkunniga, benämnda 1917 års värnpliktskommission, överlämnat utredning och förslag uti de till kommissionen hänskjutna frågor.

Över värnpliktskommissionens förslag hava cheferna för generalstaben och marininstaben var för sig avgivit utlåtande.

Efter att hava i ämnet samrått med statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet anhaller jag nu att få underställa Kungl. Maj:ts prövning värnpliktskommissionens förslag, i vad detsamma avser ändringar i gällande värnpliktslag. I sammanhang härmed torde jämväl vissa andra hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar om ändringar i värnpliktslagen böra till avgörande företagas.

I.

Mönstrings- och adressanmälningsskyldighet för värnpliktiga samt påföljd för underlåtenhet därav.

Nuvarande
bestämmelser.

Bestämmelserna angående mönstringsskyldigheten för värnpliktiga återfinnas i § 32 värnpliktslagen, vilken är av följande lydelse:

»1. Varje år skall mönstring, som i denna § omförmäles, hållas med de till beväringen hörande värnpliktiga, med undantag av dem, som under årets lopp varit i tjänstgöring eller som äro å sjömanshus inskrivna och till sjöfart inmönstrade.

2. Med värnpliktiga, utom dem, som äro å sjömanshus inskrivna och tillhöra marinen, hålles mönstringen inom varje rullföringsområde. För sådan mönstring är varje värnpliktig skyldig att, i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar, till befälet avgiva tillförlitlig skriftlig uppgift om bostad och yrke, den värnpliktige dock medgivet att under tiden för mönstringen iakttaga personlig inställelse och därvid muntligen avgiva nämnda uppgift.

3. Med värnpliktiga, som äro å sjömanshus inskrivna och tillhöra marinen, hålles mönstringen vid sjömanshus. För sådan mönstring är varje värnpliktig skyldig att, i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungen meddelar, till sjömanshusombudsman avgiva tillförlitlig skriftlig uppgift om bostad och sysselsättning, den värnpliktige dock medgivet att under tiden för mönstringen iakttaga personlig inställe och därvid muntligen avgiva nämnda uppgift.

4. Kallelse till mönstring verkställles genom kungörelse, som skall införas i en eller flera av ortens tidningar och uppläsas minst två gånger i kyrkorna samt offentligen anslås inom vederbörande kommuner.»

Föreskrifterna rörande adressanmälningsskyldigheten äro intagna uti § 33 mom. 2 och 3 värnpliktslagen, vilka hava följande lydelse:

»2. För värnpliktiga, tillhörande beväringen, med undantag av dem, som äro å sjömanshus inskrivna och tillhöra marinen, gäller dessutom:

a) att, om värnpliktig vill för längre tid än en månad vistas utom den ort, där han är kyrkobokförd, anmälan därom skall före avresan göras hos vederbörande områdesbefäl samt detta befäl därefter hållas underrättat om hans adress, intill dess han återkommer; dock att, där den värnpliktige inmönstrats till sjöfart, anmälan erfordras allenast om påmönstringen och avmönstringen; samt

b) att värnpliktig, vid avflyttning till annan ort, är pliktig att, om flyttningen ägt rum inom rullföringsområdet, senast en månad efter densamma därom göra anmälan hos rullföringsbefälhavaren, samt, om han avflyttat till annat rullföringsområde, därom göra anmälan såväl före avflyttningen hos befälhavaren för det rullföringsområde, från vilket han avflyttar, som ock, inom en månad efter ankomsten till det nya hemvistet, hos befälhavaren för det rullföringsområde, till vilket han inflyttat; dock vare värnpliktig, som hos vederbörande myndighet uttagit och avlämnat flyttningsbetyg, befriad från berörda anmälningskyldighet, där ej Konungen för särskilda fall annorlunda förordnar.

3. Till beväringen hörande värnpliktig, som är å sjömanshus inskriven och tillhör marinen, skall, därest han ej är i tjänstgöring eller till sjöfart inmönstrad, hålla sjömanshusombudsmannen underrättad om sin adress.»

I fråga om påföljden för försummad mönstring och adressanmälan stadgas i § 41 värnpliktslagen följande:

»1. Värnpliktig, som bort inställa sig till i § 32 omfördörd mönstring, men utan laga förfall utebliver, böte för varje gång fem kronor.

2. Värnpliktig, som utan laga förfall underlåter fullgöra vad honom enligt § 33 mom. 2 eller 3 åligger, böte för varje gång fem kronor.»

Enligt § 46 mom. 1 värnpliktslagen skola de enligt samma lag inflytande böter under särskild titel i kronans räkenskaper redovisas och ingå till den till förmån för beväringens manskapet bildade invalid- och pensionsfonden.

Uti skrivelse den 24 februari 1912 (n:r 31) anhöll riksdagen om verkställande av utredning, huruvida och på vad sätt den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring måtte kunna borttagas och ersättas med i annan ordning lämnade uppgifter samt att för riksdagen måtte framläggas det förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Till stöd härför anförde riksdagen huvudsakligen följande: Så länge den personliga inställelsen till mönstringen kvarstode såsom regel, kunde mönstringen anses hava en viss betydelse för bevarandet av sambandet mellan den värnpliktige och de militära myndigheterna samt därför böra bibehållas. Genom mönstringsskyldighetens fullgörande i regel medelst skriftlig anmälan syntes mönstringen emellertid hava förlorat all betydelse i nämnda avseende. Uppenbarligen vore det emellertid för den personliga värnkraftens behöriga tillvaratagande, i händelse av härens eller flottans

Riksdagens
skrivelse den
24 februari
1912.

försättande på krigsfot och även eljest för mobilisering, fortfarande av vikt, att behörig kännedom förefunnes om de värnpliktiga, deras antal m. m. Huruvida dock med gällande bestämmelser — vilka, meddelade som de vore i vitt omfattande olika författningar och i olika sammanhang, redan ur formell synpunkt lämnade rum för berättigad anmärkning — detta ändamål verkligen i behörig grad vunnes, syntes icke utan skäl kunna ifrågasättas. Antalet värnpliktiga, som försummat sin mönstringsskyldighet, vore nämligen i många delar av landet synnerligen stort. Det vore även ett överklagat förhållande, att de skriftliga uppgifter, som av de enskilda värnpliktiga för mönstring avlämnades, i ganska stor omfattning ej vore tillförlitliga. Då i allt fall genom mönstringsanmälningarna kunskap icke vunnes om vilka värnpliktiga, som på grund av ådragen kroppsskada eller sjukdom blivit otjänstbara, förefunnes redan härutinnan en ofullständighet, som åtminstone icke avhjälpes genom bibehållande av mönstringsskyldigheten i dess nuvarande form. På grund härav och då vid olika tillfällen konstaterad önskan om borttagande av mönstringsskyldigheten tydde på, att dess betydelse för landets försvarskraft ej vore så allmänt erkänd, som efter så många års tillämpning kunde vara att förvänta, borde mer ingående undersökas, om ej den behövliga kännedomen om de värnpliktigas förhållanden kunde både effektivare och bekvämare vinnas genom någon myndighets medverkan. I den omständigheten, att man i fråga om anmälningar, som vid flyttning eller vistelse utom rullföringsområde åläge värnpliktig, kunnat förklara skyldigheten till deras lämnande fullgjord genom uttagande och avlämnande av flyttningsbetyg eller annan anmälan hos vederbörande civila myndighet, funne riksdagen även ett skäl för antagande, att sambandet mellan de enskilda värnpliktiga och militärbefälet jämväl i det avseende, varom nu vore fråga, skulle kunna till fördel förmedlas genom samma eller annan civil myndighet.

Myndig-
heternas
yttranden.

Över riksdagens skrivelse inhämtades yttrande från samtliga arméfördelnings- och likställda chefer samt inskrivnings- och rullföringsbefälhavare ävensom från överståthållarämbetet och samtliga Kungl. Maj:ts befallningshavande, vilka sistnämnda myndigheter före yttrandenas avgivande hört vederbörande kontraktsprostar och häradsskrivare samt mantalsskrivningsförrättare i stad.

Av de sålunda infordrade yttrandena framgår, att 3 arméfördelningschefer, militärbefälhavaren på Gottland, 10 inskrivnings- och 4 rullföringsbefälhavare förordade återgång till den personliga mönstringsskyldigheten, under det att 3 arméfördelningschefer, 12 inskrivnings- och 30

rullföringsbefälhavare uttalade sig för bibehållande av mönstringsskyldigheten i huvudsakligen nuvarande former, 2 inskrivnings- och 15 rullföringsbefälhavare föresloge avskaffande av mönstringsskyldigheten, under det att 2 rullföringsbefälhavare icke intoge någon bestämd ståndpunkt i frågan samt 2 inskrivningsbefälhavare hade en något svävande ståndpunkt, i det den ene syntes önska mönstringsskyldighetens bibehållande och den andre densamma avskaffande. Av de i ärendet hörda civila myndigheterna förordade 1 Kungl. Maj:ts befallningshavande, 4 kontraktsprostar och 3 mantalsskrivningsförrättare (magistrater däribland inräknade) ett återgående till den personliga mönstringsskyldigheten, 13 Kungl. Maj:ts befallningshavande, överståthållarämbetet, 89 kontraktsprostar och 62 mantalsskrivningsförrättare bibehållande av nämnda skyldighet i huvudsakligen nuvarande form, 8 Kungl. Maj:ts befallningshavande, 57 kontraktsprostar och 66 mantalsskrivningsförrättare mönstringsskyldighetens upphävande, 2 Kungl. Maj:ts befallningshavande, 14 kontraktsprostar och 64 mantalsskrivningsförrättare intoge icke någon bestämd ståndpunkt i frågan. 25 kontraktsprostar och 15 mantalsskrivningsförrättare hyste en svävande uppfattning i frågan, därav dock 16 av de förra och 12 av de senare myndigheterna syntes luta åt bibehållande av mönstringsskyldigheten samt de återstående åt avskaffande av nämnda skyldighet.

I de av kontraktsprostarna avgivna yttrandena framhölls särskilt, att pastor icke kunde, utöver vad redan skedde genom de s. k. anmälningslistorna, lämna upplysning om de värnpliktigas vistelseorter och övriga värnpliktsförhållanden. Redan nu vore hans möjligheter härutinnan ganska små. Önskvärt vore, i synnerhet om mönstringsskyldigheten avskaffades, att den värnpliktige även ålades skyldighet att för pastor anmäla förändrad adress inom församlingen. Pastor kände icke och hade icke möjlighet att känna de värnpliktigas eventuella otjänstbarhet. Prästerskapet vore redan nu över hövan betungat av skrivgöromål, som icke gäve skälig tid över åt utövändet av deras egentliga kall. Skulle pastor åläggas hålla reda på de värnpliktigas förhållanden, utöver vad nu skedde, skulle han bliva nödtvungen att ofta resa omkring i de olika orterna och personligen förskaffa sig upplysningar, ja, rent av företaga husransakan, en tanke, som fölle på sin egen orimlighet.

Åtskilliga av de hörda kontraktsprostarna ansågo fullgörandet av pastors nuvarande skyldigheter med anmälningslista vara tillräckligt för att göra mönstringarna överflödiga, i synnerhet om de värnpliktiga genom skärpta straffbestämmelser tillhölles fullgöra sina skyldigheter i

anmälningsavseende och dessa utsträcktes att gälla även ändrad adress inom samma församling.

Uti de av häradsskrivare och övriga mantalsskrivningsförrättare samt magistrater avgivna yttrandena framhölls huvudsakligen, att ingen myndighet vore i bättre tillfälle än prästerskapet att lämna de uppgifter, som skulle erfordras, om mönstringsanmälningarna borttoges. Mantalsskrivningsförrättarna borde i allt fall icke åläggas att lämna dylika uppgifter, enär de upplysningar, dessa kunde lämna rörande de värnpliktiga, måste helt och hållet grunda sig på de uppgifter, som ifrågasvarande tjänstemän erhöle av prästerskapet. Det vore alltså en onödig omväg att härför anlita mantalsskrivningsförrättarna. Ej heller kände mantalsskrivningsförrättarna de värnpliktigas eventuella otjänstbarhet på grund av sjukdom eller kroppsskada.

Beträffande det närmare innehållet uti de av myndigheterna avgivna yttrandena tillåter jag mig hänvisa till sid. 16—34 i värnpliktskommissionens betänkande.

Proposition
till 1914 års
senare riksdag
med förslag
till ny värn-
pliktslag.

Uti den till 1914 års senare riksdag avlätna propositionen med förslag till ny värnpliktslag berördes jämväl frågan om mönstrings-skyldigheten. I sitt till statsrådsprotokollet avgivna yttrande anförde dåvarande departementschefen härom följande:

I riksdagens skrivelse den 24 februari 1912 liksom även i de däröver inkomna yttrandena hade vitsordats den stora bristfälligheten i nu gällande system för de värnpliktigas redovisning, ett system, vars felaktigheter framträdde synnerligen bjärt vid en jämförelse med förhållandena i flertalet utländska stater, exempelvis Norge. Med den krigsberedskap, som i nutiden erfordrades, vore det nödigt, att även om en mobilisering krävde ett flertal årsklasser, som under året ej vore eller varit i tjänstgöring, den dock skulle kunna försiggå efter endast personliga (hemliga) order till de värnpliktiga och enligt på förhand i detalj utarbetade planer. En så långt som möjligt fullständig kännedom om de värnpliktigas adresser liksom även om det för vederbörande truppförband vid varje tidpunkt påräkneliga antalet krigsmän vore därför i allmänhet ett oundgängligt villkor. I likhet med flertalet myndigheter, som yttrat sig i ämnet, funne departementschefen det synnerligen viktigt, att åtgärder vidtoges för genomförande även hos oss av tillfredsställande anordningar i berörda avseende. Då emellertid under den tid, som stått honom till buds, den av riksdagen begärda ganska omfattande utredningen icke hunnit slutföras, nödgades han hemställa, att i avbidan härpå gällande föreskrifter i ämnet bibehölles oförändrade.

1917 års värnpliktskommission har ansett sig böra uttala sig icke blott i fråga om den värnpliktiga jämlikt § 32 värnpliktslagen åliggande mönstringsskyldighet utan i sammanhang härmed jämväl beträffande den anmälningsskyldighet, som enligt § 33 mom. 2 och 3 samma lag åligger vissa värnpliktiga, ävensom den i § 41 värnpliktslagen stadgade straffpåföljd för uraktlåtenhet att fullgöra någon av dessa skyldigheter. Värnpliktskommissionen har fördenskull framställt sina förslag i förevarande ämne under följande tre avdelningar, nämligen:

- 1:o mönstringsskyldigheten,
- 2:o adressanmälningsskyldigheten och
- 3:o påföljd för uraktlåtenheten att fullgöra mönstrings- eller adressanmälningsskyldighet.

1. *Mönstringsskyldigheten.*

Mönstringens egentliga natur och innebörd vore, yttrar värnpliktskommissionen, att man därmed ville kontrollera inskrivningsböckernas riktighet och stamrullan över de värnpliktiga. Fel, som med nödvändighet måste uppstå i denna rulla, avhjälpes till största delen vid mönstringen. Borttoges denna, skulle rullans tillförlitlighet försvinna och dess användbarhet vid mobilisering på det betänkligaste äventyras. Huvudändamålet med mönstringen kunde sägas vara att årligen en gång lämna rullföringsmyndigheterna tillförlitlig uppgift om de värnpliktigas vistelseort, adress och yrke samt om deras övriga värnpliktsförhållanden (t. ex. tjänstbarhet dels i och för sig, dels ock i fråga om speciella egenskaper och färdigheter, lämplighet för olika tjänst o. s. v., beroende på förändrat yrke, minskad arbetsförmåga, inträffat kroppsligt lyte och dylikt), att hålla nämnda myndigheter underkunniga om, huruvida den värnpliktige själv hade reda på sina värnpliktsförhållanden, så att rättelse i motsatt fall kunde äga rum, samt att klargöra, huru många av ett rullföringsområde tillhörande värnpliktiga av olika klasser kunde beräknas vid mobilisering.

En del av de i ärendet hörda myndigheterna hade förordat ett återinförande av den personliga mönstringsskyldigheten såsom obligatorisk, eventuellt med frikallande av en eller annan klass av värnpliktiga från personlig inställelse. En sådan skärpning av mönstringsplikten ansåge kommissionen icke kunna ifrågakomma, liksom kommissionen å andra sidan icke ville tillstyrka ett borttagande av den åt värnpliktig, som så önskade, medgivna rättigheten att iakttaga personlig inställelse vid mönstring. En genom kommissionens försorg infordrad statistik be-

1917 års värn-
pliktskom-
mission.

1917 års
värnplikts-
kommission.

träffande utfallet av mönstringarna år 1916 utvisade, att de värnpliktiga fortfarande i mycket stor utsträckning begagnade sig av mönstring medelst personlig inställelse. Kommissionen ansåge denna rättighet så mycket mindre böra förmenas dem, som mönstring med personlig inställelse givetvis vore den ur militär synpunkt mest önskvärda formen för mönstring.

I fråga om det andra i värnpliktslagen angivna sättet för fullgörande av mönstring, eller insändande av mönstringsanmälan, ansåge värnpliktskommissionen, i likhet med flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna, den till stöd för riksdagens uttalande i ämnet liggande uppfattningen — nämligen att då prästerskapet vore skyldigt att lämna uppgifter om de i kyrkobokföringsområdet in- och utflyttade samt om dödsfall, detsamma lätteligen skulle kunna lämna även mönstringsuppgifter bättre och mera fullständiga, än som skedde under nuvarande förhållanden — icke vara med rätta förhållandet överensstämmande. Den kontrollåtgärd, som låge uti prästerskapets (rotemännens i Stockholm) månatliga anmälningslistor till områdesbefälet, vore icke tillfyllest för en effektiv kontroll av stamrullorna över de värnpliktiga. Skulle förandet av rullorna grundas allenast på dessa anmälningslistor, komme desamma att bliva i hög grad ofullständiga och vilseledande. Även om prästerskapet skulle kunna åläggas att meddela underrättelser rörande de värnpliktigas bostad och sysselsättning, så kunde detta icke vara någon full ersättning för mönstringen, vilken ju även måste anses vara av betydelse därutinnan, att den värnpliktige erinrades om sina skyldigheter i värnpliktshänseende. Prästerskapet, som hade svårt att fylla de uppgifter, som redan nu enligt värnpliktslag och inskrivningsförordning tillkomme detsamma, torde ännu mindre kunna motsvara den vittomfattande uppgift, man velat överlämna åt detsamma. Av endast inskrivningsnumret visste icke pastorsämbetet, om den värnpliktige vore mönstringsskyldig eller ej, enär den värnpliktige ej vore mönstringsskyldig de år, under vilka han varit i tjänstgöring. Slutligen kunde, såsom jämväl flera av de i ärendet hörda myndigheterna framhållit, påpekas, att prästerskapet (rotemännen), som dock numera å anmälningslistorna till vederbörande rullföringsmyndigheter jämväl skulle upptaga anmälda flyttningar inom församlingen eller roten, i själva verket ofta ej heller kunde lämna nödig uppgift om värnpliktigs bostad. De värnpliktigas kyrkobokföringsorter borde för detsamma vara bekanta, men ingalunda vederbörandes postadresser, som ofta ej framginge av kyrkobokföringsorterna. Ej heller hade prästerskapet kännedom om vistelseort och postadress för de talrika värnpliktiga, som vistades utom kyrkobokföringsorten.

Av övriga myndigheter, som skulle kunna tänkas fullgöra ifrågasvarande uppgiftsplikt i stället för de värnpliktiga, hade i främsta rummet ifrågasatts mantalsskrivningsförrättarna. Skulle mönstringsskyldigheten för de värnpliktiga ersättas med av mantalsskrivningsförrättarna lämnade uppgifter, måste dessa härröra från mantalslängden. Då nu denna vore upprättad med ledning av anteckningarna i församlingsboken, insåges ju lätt, att, utöver alla de skäl, som anförts mot att prästerskapet ålades ifrågasvarande skyldighet, beträffande mantalsskrivningsförrättarna dessutom tillkomme den omständigheten, som gjorde sistnämnda myndighet i ännu mindre grad än prästerskapet i stånd att lämna berörda för ett effektivt försvar så viktiga uppgifter, att desamma ledde sitt ursprung från prästerskapet och sålunda vore uppgifter i andra hand.

Det hade även föreslagits, att åliggandet att avgiva ifrågasvarande uppgifter borde överlämnas åt polismyndighet eller kommunala myndigheter. Dessa myndigheter förde emellertid icke några handlingar, motsvarande kyrkoböcker eller mantalslängder, och kunde således icke utan att infordra erforderliga uppgifter från de värnpliktiga själva befordra sådana till rullföringsmyndigheterna. Detta sätt att lösa frågan skulle således skapa en ny mönstringsmyndighet och endast innebära en onödig omväg, som dessutom säkerligen komme att medföra onödig och vidlyftig skriftväxling mellan myndigheterna. Ej heller kunde uppgifterna väntas bli mera tillförlitliga genom att de lämnades av civil myndighet såsom mellanhand i stället för direkt till den militära.

Enahanda anmärkning kunde ock göras gällande beträffande varje annan myndighet, som skulle kunna tänkas förmedla ifrågasvarande uppgifter till rullföringsmyndigheterna.

Det återstode då att utröna, huruvida ej mönstringen skulle kunna ersättas med på något annat sätt lämnade uppgifter. Därvid hade framkastats tanken på samarbete härutinnan mellan rullföringsmyndigheterna, å ena, samt prästerskapet, mantalsskrivningsförrättarna, kronobetjäningen eller de kommunala myndigheterna, å andra sidan. I sådant avseende hade föreslagits, att rullföringsbefälhavaren (sjömanshusombudsmannen) skulle sända en förteckning över de för året mönstringsskyldiga värnpliktiga till någon av dessa myndigheter, vilka därefter skulle återsända förteckningen, försedd med de värnpliktigas senaste adress. Detta förslag fölle dock på den invändningen, att de värnpliktiga själva och synnerligast sådana, som vistades utom kyrkobokföringsorten, vore bäst i tillfälle att lämna uppgifter om sin vistelseort och i många fall vore de enda, som kunde göra det.

Värnpliktskommissionen hade icke kunnat finna något sätt för ernående av ifrågavarande uppgifter rörande de värnpliktiga, som bättre och med mindre besvär för de värnpliktiga själva än den nuvarande mönstringen tillgodosåge såväl statens berättigade krav härutinnan som den enskildes intressen. Att märka vore nämligen, att *primäruppgifterna* under alla förhållanden *måste lämnas av de värnpliktiga själva*. Kommissionen ansåge det därför vara nödvändigt att bibehålla den årliga mönstringen.

Kommissionen ville emellertid, såsom den (under namn av landstormskommittén) redan uti ett den 14 december 1916 avgivet betänkande anmält, gå ett steg längre i avseende å mönstringsskyldigheten och föreslå densammas utsträckande till landstormen. I berörda betänkande hade kommissionen yttrat, att det icke rått någon som helst tvekan eller meningsskiljaktighet därutinnan, att för landstormen borde stadgas mönstrings- och adressanmälningsskyldighet lika med den, som ålades värnpliktiga tillhörande beväringen, varjämte kommissionen förklarat sig vara av den åsikten, att man icke borde fränsäga sig fördelen av att för stamrullors och värnpliktssedlars vederbörliga komplettering erhålla uppgifter direkt från de värnpliktiga själva. Beträffande kommissionens motivering för mönstringsskyldighetens utsträckande till landstormen hänvisades till Kungl. Maj:ts proposition n:r 86 till 1917 års riksdag sid. 29—32.

Vid behandling av frågan om lämpligheten av att bibehålla mönstringsskyldigheten för de värnpliktiga hade värnpliktskommissionen emellertid överlagt, huruvida icke för vinnande likafullt av de utav riksdagen angivna syftemål den nuvarande formen för mönstring skulle kunna undergå förbättring i något eller några avseenden. Så ansåge kommissionen det vara synnerligen lämpligt att genomföra ett av år 1916 inom lantförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning rörande förändrad teknik vid arbetet inom rullföringsexpeditionerna m. m. framställt förslag, att till den nuvarande blanketten för mönstringsanmälan skulle fogas ett nytt formulär i form av ett med mönstringsanmälan sammanhängande tjänstebrevkort, ställt till den värnpliktige, som insänt mönstringsanmälan utan att inskrivningsbok bifogats, och å vilket vederbörande rullförings- (sjörullförings-) befälhavare meddelade, dels för värnpliktig, som skulle hänföras till annan klass, vilken årsklass han tillhörde, dels ock för övriga värnpliktiga, att mönstringen fullgjorts visst år. I full analogi med vad förhållandet vore beträffande värnpliktig, som iakttog personlig inställelse till mönstring eller i övrigt vid mönstring ingåve inskrivningsbok till vederbörande mönstringsmyndighet, nämligen att sådan värnpliktig uti sin inskrivningsbok erhöle medelst av mönstringsbefälets namnteckning eller stämpel bestyrkt bevis, att han visst år fullgjort sin mönstringsskyldighet,

hade ovannämnda sakkunniga sålunda föreslagit införandet av kvitto från rullföringsbefälet å fullgjord mönstring jämväl för värnpliktig, som insänt skriftlig mönstringsanmälan, utan att inskrivningsbok bifogats.

Ett par tillägg till det av förenämnda sakkunniga avgivna förslag rörande rullföringstekniken ansåge värnpliktskommissionen önskvärda. Det måste anses vara synnerligen olämpligt att år efter år rullföra till krigstjänst odugliga personer och att vid mobilisering få mottaga en mängd värnpliktiga, som omedelbart måste återsändas till hemorten. För att undanröja det av riksdagen påpekade missförhållandet, att genom mönstringsanmälningarna kunskap icke vunnes om vilka värnpliktiga, som på grund av ådragen kroppsskada eller sjukdom blivit otjänstbara, borde mönstringsanmälan ock upptaga en anvisning, att värnpliktig, som så önskade, skulle angiva kroppsfel eller lyte, som kunde föranleda ändring i hans värnpliktsförhållanden. Härvid skulle läkarintyg bifogas mönstringsanmälan.

Såsom ett ytterligare medel att vinna bättre resultat av mönstringarna borde truppbefälet åläggas att i högre grad, än vad för närvarande redan vore fallet, under de värnpliktigas första tjänstgöring noggrant undervisa dem om deras skyldigheter med avseende å mönstring samt vid repetitionsövning göra ytterligare påminnelser härom. Denna undervisning borde ske i förening med övningar, som skulle bestå uti ifyllande av anmälningsblanketter.

Då, såsom riksdagen i skrivelsen den 24 februari 1912 anmärkt samt av de däröver avgivna yttrandena jämväl framginge, till rullföringsmyndigheterna inkomna mönstringsanmälningar i ganska stor omfattning visat sig vara ofullständiga eller oriktiga, hade värnpliktskommissionen upptagit tanken på, att de i desamma förekommande uppgifterna skulle, såsom förhållandet varit före tillkomsten av 1901 års värnpliktslag och inskrivningsförordning, bestyrkas av någon person eller myndighet. Genom kommissionens föranstaltande infordrade uppgifter rörande utfallet av de värnpliktigas mönstringar under år 1916 inom riket gåve noggsamt vid handen behövligheten av, att de i mönstringsanmälningarna förekommande uppgifterna på något sätt bestyrktes, särskilt i avseende å inskrivningsnummer, namn, födelsedatum och adress.

Emot förslaget att vissa av de i mönstringsanmälan förekommande uppgifter bestyrktes kunde emellertid flera befogade invändningar göras. Erfarenheten av, hur otillfredsställande många värnpliktiga uppfyllde sin mönstringsskyldighet, framkallade lätt misstanken, att, därest föreskrift utfärdades, att vissa dylika uppgifter skulle bestyrkas, värnpliktig, som icke lyckats få fatt på någon, som kunde bestyrka hans uppgifter, lika gärna avstode från att insända mönstringsanmälan, då han ju i alla fall

komme att påföras böter. Besväret med anskaffande av bestyrkta uppgifter komme nog att avskräcka mången värnpliktig. Sjöfarande och löst folk vore ej alltid i tillfälle att få sina uppgifter i förevarande hänseende bestyrkta. Man kunde även frukta, att själva proceduren med uppgifternas bestyrkande verkställdes på ett lättvindigt sätt och således måste bliva av ringa värde. En annan svårighet med införandet av bestyrkta mönstringsuppgifter bestode däri, att man naturligtvis nödgades öka antalet av de å bötesförteckningarna upptagna värnpliktiga med dem, som insänt obestyrkta mönstringsanmälningar, varjämte det spörsmålet framträdde, huru man skulle förfara med de mönstringsanmälningar, i vilka uppgifterna trots bestyrkande visade sig vara oriktiga. I sistnämnda fall kunde icke gärna någon straffpåföljd förekomma för den värnpliktige, men rullföringsmyndigheten hade ingenting vunnit med att få uppgifterna bestyrkta. De nu framhållna olägenheterna med förslaget hade syntts kommissionen vara av den beskaffenhet, att kommissionen, trots de obestridliga fördelar, som därmed vore förenade, icke ansett sig kunna förorda förslaget.

Otvivelaktigt innebure flera av ovan angivna förslag ökat arbete för rullföringsmyndigheterna, men med hänsyn till att därigenom mönstringen för de värnpliktiga verkligen skulle kunna fylla sitt ändamål, borde alla betänkligheter att något utvidga arbetsbördan för nämnda myndigheter få vika. För att rullföringsmyndigheterna emellertid icke i allt för hög grad skulle betungas vid utfärdande av de föreslagna kvittona å gjorda mönstringsanmälningar, borde föreskrift lämnas därom, att värnpliktig skulle å kvittoblanketten ifylla sitt namn och inskrivningsnummer samt sin postadress.

I detta sammanhang ville värnpliktskommissionen dock framhålla, att själva organisationen av de myndigheters expeditioner, vilka nu handlade rullföring och redovisning av de värnpliktiga, nämligen rullföringsexpeditioner och landstormsområdesbefälhavares expeditioner, vore bristfällig. Icke minst i samband med det ordnande av de värnpliktigas mönstrings- och anmälningsplikt, kommissionen föresloge, syntes emellertid en omorganisation av dessa myndigheters arbetskrafter vara påkallad. Kommissionen förutsatte, att frågan härom inom en nära framtid bleve föremål för utredning.

Kommissionen hade i detta sammanhang jämväl tagit under övervägande ett av 1909 års värnpliktskommission på sin tid framställt förslag, att åt § 32 värnpliktslagen måtte givas den avfattning, att från mönstring undantoges icke blott de, som under årets lopp varit i tjänstgöring, eller som vore inskrivna å sjömanshus och inmönstrade till sjöfart,

utan även de, som under årets lopp undergått inskrivning. Såväl med hänsyn till att flertalet häröver hörda myndigheter yrkat på bibehållande av mönstringsskyldigheten för ifrågavarande kategori värnpliktiga, som framför allt till att förevarande spörsmål efter tillkomsten av 1914 års härordning, enligt vilken tjänstgöringen för de värnpliktiga vid de allra flesta truppslagen och däribland det största, infanteriet, toge sin början redan under första året, förlorat väsentligt i betydelse, hade emellertid kommissionen funnit berörda förslag icke böra föranleda någon åtgärd.

I detta sammanhang ville kommissionen framhålla lämpligheten av ett förtydligande tillägg till § 32 värnpliktslagen, avseende att, i likhet med vad som redan funnes stadgat i § 117 mom. 1 inskrivningsförelagningen, uttala, att befrielse från mönstringsskyldighet åtnjötes av de från fast anställning under året överförda, vilka under samma år fullgjort någon tjänstgöring *såsom värnpliktiga*, och således icke av dylika värnpliktiga, som under nämnda år fullgjort tjänstgöring såsom fast anställda. Anledningen till att sistnämnda kategori värnpliktiga icke ansetts böra åtnjuta dylik befrielse, vore att söka däri, att deras adresser, sedan de lämnat den fasta anställningen, i regel icke vore kända för militärmyndigheterna, ett förhållande, som nog kunde anses vara i viss mån för handen jämväl i fråga om den förstnämnda kategorien av värnpliktiga.

I enlighet med vad sålunda anförts föreslog värnpliktskommissionen vissa ändringar i § 32 mom. 1. värnpliktslagen.

Uti sitt över värnpliktskommissionens betänkande avgivna utlåtande har chefen för generalstaben erinrat om att han vid upprepade tillfällen framhållit nödvändigheten av att införa mönstrings- och adressanmälningsskyldighet för landstormen. Ehuru ett militärt önskemål måste vara, att personlig inställelse fordrades vid mönstring, syntes kommissionens förslag dock innebära en förbättring i fråga om landstormens redovisning.

Chefen
för general-
staben.

Mot den föreslagna ändringen av § 32 mom. 1, så att därav klart framginge, att mönstringsskyldighet föreläge för värnpliktig, oaktat han under året tjänstgjort såsom fast anställd, hade generalstabschefen icke något att erinra.

Chefen för marinstaben har uti sitt över kommissionens betänkande avgivna yttrande förklarat sig icke hava något att erinra mot vad kommissionen i nu förevarande hänseende föreslagit.

Chefen
för marin-
staben.

Departements-
chefen.

Såsom värnpliktskommissionen framhållit, är huvudändamålet med mönstringen att lämna vederbörande rullföringsmyndigheter tillförlitliga uppgifter rörande de värnpliktigas vistelseort, adress och yrke samt om deras värnpliktsförhållanden i övrigt. Dylika uppgifters lämnande utgör en nödvändig förutsättning för att mobiliseringsverket skall kunna på ett tillfredsställande sätt fungera. Mönstringsinstitutionen utgör således ett för krigsberedskapens vidmakthållande nödvändigt led uti en välordnad härorganisation.

Av den utav värnpliktskommissionen i ärendet verkställda utredningen torde tydligt framgå, att något annat sätt för erhållande av de med mönstringen avsedda uppgifter, som bättre och med mindre besvär för de värnpliktiga själva än det nuvarande mönstringsförfarandet tillgodoser såväl statens berättigade krav härutinnan som den enskildes intresse, icke står till buds. Vid sådant förhållande torde, i enlighet med vad värnpliktskommissionen föreslagit, någon ändring i det nu föreskrivna tillvägagångssättet för mönstringsuppgifternas införskaffande icke böra vidtagas.

Ehuru det skulle vara synnerligen önskvärt, därest otillförlitligheten hos en del mönstringsanmälningar kunde undanröjas, anser jag i likhet med värnpliktskommissionen icke lämpligt att i sådant syfte ånyo införa det redan en gång borttagna stadgandet om att dylika anmälningar för att vara giltiga skola bestyrkas av någon person eller myndighet.

Erfarenheterna från såväl 1914 års landstormsmobilisering som de därefter årligen anordnade lagstadgade landstormsövningarna hava till fullo ådagalagt nödvändigheten av, att den för beväringen hittills stadgade mönstrings- och adressanmälningsskyldigheten utsträcker jämväl till landstormen. Frånvaron av varje sådan skyldighet för landstormen medför, att vederbörande landstormsrollor äro i hög grad ofullständiga och otillförlitliga. Såväl med hänsyn till angelägenheten av att vid inträffande mobilisering kunna för militära ändamål fullt tillgodogöra sig den till landstormen hörande personalen som ur synpunkten av de lagstadgade landstormsövningarnas behöriga fullgörande torde det vara oundgängligen erforderligt, att vederbörande militärmyndigheter erhålla i möjligaste mån tillförlitliga uppgifter även om landstormsmännens vistelseort, adress, yrke och värnpliktsförhållanden. Jag finner mig därför böra biträda värnpliktskommissionens förslag, att mönstringsskyldigheten utsträcker att omfatta jämväl till landstormen hörande värnpliktiga. Värnpliktiga, vilka vid den nya lagbestämmelsens ikraftträdande redan blivit överförda till landstormen, torde dock fortfarande böra vara befriade från mönstringsskyldighet.

Mot den föreslagna ändringen av § 32 mom. 1 värnpliktslagen, avseende att tydliggöra, att värnpliktig, som under året väl tjänstgjort

som fast anställd men icke såsom värnpliktig, är mönstringsskyldig, har jag så mycket mindre att erinra, som dylik skyldighet enligt flera av Kungl. Maj:ts avdömda besvärsmål redan nu anses föreligga och motsvarande bestämmelse jämväl intagits i gällande inskrivningsföreläggning.

2. Adressanmälningskyldigheten.

Med hänsyn till att anmälan av värnpliktig rörande tillfällig vistelse utom kyrkobokföringsorten (före 1901 kompaniområdet) endast ytterst sällan ägde rum, under det att å andra sidan antalet bestraffningar för försummelse att fullgöra denna skyldighet, enligt vad statistiken utvisade, vore helt ringa, samt under framhållande av, att det för upprätthållande i allmänhet av hörsamhet mot värnpliktslagens bud ej kunde vara annat än menligt, att denna lag innehölle en bestämmelse, vars tillämpning i det närmaste fullständigt åsidosattes, gjorde 1898 års värnpliktskommitté på sin tid framställning om upphävande av den i § 33 mom. 2 a) i då gällande värnpliktslag stadgade anmälningskyldigheten.

Denna framställning föranledde emellertid icke någon åtgärd.

Uti åtskilliga av de med anledning av riksdagens förutnämnda skrivelse den 24 februari 1912 i fråga om mönstringsskyldighetens borttagande avgivna yttrandena har jämväl framhållits, att skyldigheten att anmäla vistelse utom kyrkobokföringsorten borde upphävas, emedan den vore svår att kontrollera och till följd därav delvis kommit ur bruk.

De inom lantförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga för avgivande av förslag rörande förändrad teknik vid arbetet inom rullföringsexpeditionerna m. m. hava ansett nödvändigt att skärpa bestämmelserna rörande värnpliktigs skyldighet jämlikt § 33 mom. 2 a) att anmäla förändring av adress. Dylik anmälan behövde nu endast göras, därest vistelsen utom kyrkobokföringsorten överstege en månad, men det vore ur synpunkten att säkerställa mobiliseringen och jämväl av andra orsaker nödvändigt, att anmälan gjordes, så snart adressförändringen ägde rum.

Den föreslagna förändringen innebure, att rullföringsbefälet ständigt skulle vara underrättat om varje värnpliktigs adress. Detta vore absolut nödvändigt ur mobiliseringssynpunkt, enär ett stort antal värnpliktiga eljest icke kunde träffas med inkallelseorder. Med nuvarande bestämmelser kunde dessutom en värnpliktig, som inkallats enligt § 27 eller 28 värnpliktslagen, under en hel månad hålla sig undan, utan att han därför kunde lagligen ställas till ansvar. Erfarenheten från den senaste

1898 års
värnplikts-
kommitté.

Yttranden av
myndigheter
över riks-
dagens skri-
velse den 24
februari 1912.

Sakkunniga
rörande rull-
föringstek-
niken m. m.

tidens många värnpliktsinkallelser kunde uppvisa otaliga fall av uraktlåten inställelse på grund av berörda förhållande. Förändringen kunde synas betungande för de värnpliktiga, men detta skäl borde icke få vara avgörande, då det gällde att säkerställa krigsberedskapen, och betydelsen härav ävensom av vederbörandes kontakt med rullföringsbefälet måste mera inskräpas i det allmänna medvetandet.

Ovannämnda sakkunniga hava ock föreslagit, att den prästerskapet jämlikt § 33 mom. 2 b) värnpliktslagen åliggande anmälningskyldigheten rörande inflyttning till församling eller utflyttning till utrikes ort av värnpliktig skulle fullgöras icke, såsom för närvarande vore fallet, månatligen, utan omedelbart, så snart flyttning ägt rum. Erfarenheten från den senaste tidens värnpliktsinkallelser hade tydligt påvisat behovet av ändrade bestämmelser jämväl i detta hänseende.

1917 års
värnplikts-
kommission.

Värnpliktskommissionen har ansett det av ovannämnda sakkunniga väckta förslaget, att värnpliktig skulle åläggas att omedelbart anmäla förändring av postadress, vara att föredraga framför ett borttagande av hela anmälningsförfarandet enligt § 33 mom. 2 a) värnpliktslagen. Ifrågasvarande lagrum borde därför undergå erforderlig ändring. I sammanhang härmed borde för landstormsmän stadgas adressanmälningskyldighet lika med den, som ålades till beväringen hörande värnpliktiga.

För att i det uti 1912 års riksdagsskrivelse angivna syfte söka minska antalet bestämmelser i förevarande hänseende och därigenom bättre upprätthålla helgden av de bestående ville kommissionen emellertid föreslå, att den värnpliktig jämlikt § 124 mom. 1 inskrivningsförordningen medgivna rättighet att alternativt göra adressanmälan hos pastorsämbete eller roteman inom det rullföringsområde, den värnpliktige tillhörde, måtte bortfalla. Av samma skäl syntes det kommissionen vara olämpligt, att den i § 33 mom. 2 b) värnpliktslagen stadgade anmälningskyldigheten vid avflyttning till annan ort skulle kunna enligt den värnpliktiges eget val fullgöras på två olika sätt, antingen hos rullföringsbefälhavaren eller ock hos pastorsämbete eller roteman. Denna skyldighet fullgjordes redan nu i regel på det senare sättet, d. v. s. genom uttagande och avlämnande hos vederbörande myndighet av flyttningsbetyg. Kommissionen föresloge fördens skull, att värnpliktslagen § 33 mom. 2 b) måtte erhålla den avfattning, att det skulle åligga värnpliktig, som hos vederbörande myndighet uttog och avlämnade flyttningsbetyg, att vid avlämnandet av detsamma förete inskrivningsbok eller annan till upplysning om hans värnpliktsförhållande utfärdad handling, där ej Konungen för särskilda fall annorlunda förordnade.

Chefen för generalstaben har ansett värnpliktskommissionens förslag, att anmälan om postadress och anmälan om flyttning skulle ske omedelbart, komma att medföra fördelar. Mot föreskriften att inskrivningsbok eller annan till upplysning om hans värnpliktsförhållande utfärdad handling skulle av den värnpliktige företes vid uttagande och avlämnande av flyttningsbetyg vore intet att erinra.

Chefen
för general-
staben.

Chefen för marininstaben har icke heller haft något att erinra mot värnpliktskommissionens förslag.

Chefen för
marininstaben.

Av enahanda skäl, som anförts i fråga om mönstringsskyldigheten, böra landstormsmännen även beträffande adressanmälningsskyldighet likställas med värnpliktiga, tillhörande beväringen. Härav betingade ändringar i § 33 mom. 2 och 3 värnpliktslagen torde därför böra vidtagas.

Departements-
chefen.

Likaledes finner jag mig böra biträda värnpliktskommissionens förslag, att de för närvarande medgivna två alternativa sätten för värnpliktig att fullgöra adressanmälan, såväl då han för längre tid än en månad vistas utom kyrkobokföringsorten som när han avflyttar till annan ort, nämligen antingen hos vederbörande rullföringsmyndighet eller hos vederbörande pastorsämbete, i det förra fallet uttryckt i inskrivningsförordningen och i det senare i värnpliktslagen, icke vidare böra förekomma, särskilt som detta medgivande kan sägas hava bidragit till att sätta ifrågavarande anmälningar hos rullföringsbefälet ur bruk. Såsom flera av de i ärendet hörda myndigheterna föreslagit, skulle det visserligen kunna ifrågasättas att helt och hållet upphäva den i § 33 mom. 2 a) stadgade anmälningsskyldigheten, då densamma i stor utsträckning icke fullgöres. Då emellertid förutnämnda sakkunniga rörande förändrad teknik vid arbetet inom rullföringsexpeditionerna m. m. föreslagit en skärpning av nämnda skyldighet därhän, att anmälan skulle fullgöras omedelbart vid förändring av postadress — ett förslag, som värnpliktskommissionen funnit sig böra biträda — anser jag lämpligast, att förevarande stadgande tillsvidare lämnas oförändrat i avvaktan på resultatet av den praktiska prövning, det av de sakkunniga framställda förslaget till förändrad rullföringsteknik för närvarande undergår.

Vad beträffar den värnpliktig enligt § 33 mom. 2 b) åliggande anmälningsskyldigheten, håller jag, i likhet med värnpliktskommissionen, före, att föreskriften att fullgöra denna skyldighet hos rullföringsmyndigheterna bör upphöra, då redan nu de allra flesta, för att icke säga samtliga, dylika anmälningar ske hos pastorsämbetena i sammanhang med uttagande och avlämnande av flyttningsbetyg. Att, såsom värn-

pliktskommissionen föreslagit, i förevarande moment i stället införa den bestämmelsen, att värnpliktig, som hos vederbörande myndighet uttager och avlämnar flyttningsbetyg, skall vara skyldig att därvid förete inskrivningsbok eller annan till upplysning om hans värnpliktsförhållande utfärdad handling, där ej Konungen för särskilda fall annorlunda förordnar, synes mig däremot icke vara av förhållandena påkallat.

3. Påföljd av uraktlåtenhet att fullgöra mönstrings- eller adressanmälningsskyldighet.

I nära sammanhang med spörsmålet, huru man skall kunna nedbringa det av riksdagen i ovannämnda skrivelse den 24 februari 1912 påpekade stora antalet försummelser att fullgöra såväl mönstrings- som adressanmälningsskyldighet står frågan, huruvida de härför för närvarande stadgade straffen kunna sägas vara lämpade att upprätthålla aktningen för dessa för ett effektivt försvar så viktiga åligganden för den värnpliktige.

Yttranden
av myndig-
heter över
riksdagens
skrivelse den
24 februari
1912.

Flertalet av de myndigheter, som avgivit yttranden med anledning av riksdagens skrivelse den 24 februari 1912, hava framhållit lämpligheten av att införa strängare påföljd för åsidosättande av värnpliktlagens föreskrifter rörande mönstring och adressanmälan och därvid uttalat sig för skärpning av de nuvarande bötesstraffen. Några av dem hava jämväl påyrkat effektivare indrivning av ådömda böter, än vad nu är fallet, samt i sådant syfte föreslagit, att kronobetjäningen eller annan bötesindrivare skulle erhålla viss procent av de inflytande böterna.

1917 års
värnplikts-
kommission.

Värnpliktskommissionen har ansett oomtvistligt, att den bötespåföring för ifrågavarande förseelser, som för närvarande ägde rum i så stor omfattning, måste förslöa känslan av skam för dylik bestraffning. Ett sätt att avhjälpa detta missförhållande syntes kommissionen bestå i att skärpa bötesstraffen samt att medgiva viss bötesandel åt dem, som indreve böterna. Då man beträffande ett uppreparande av ifrågavarande förseelser icke kunde tillämpa vad som stadgats i fråga om uteblivande från inskrivning, nämligen att värnpliktig, som gjorde sig skyldig till sistnämnda förseelse, skulle böta visst belopp första året (= första tjänsteåret såsom värnpliktig) och ett höjt belopp varje år, han ånyo därmed beträddes, ansåge kommissionen det vara lämpligast att föreslå ett bötesstraff för försummad mönstring och för underlåtenhet att fullgöra vad

värnpliktig jämlikt § 33 mom. 2 eller 3 värnpliktslagen åläge av 10 kronor för varje gång den värnpliktige gjort sig skyldig till någon av ifrågavarande förseelser.

I fråga om förslaget att medgiva viss bötesandel åt de personer, som indreve böterna, hade kommissionen icke frånsatt, att detta innebure en avvikelse från gällande principer på hithörande område, vilka medgäve andel i bötesbelopp allenast åt åklagare, d. v. s. den myndighet, på vilkens initiativ och nit det närmast berodde, att en förseelse komme att beivras. Så vore ju icke förhållandet med bötesindrivare, som endast hade att fullgöra dem åliggande skyldighet gent emot personer, som upptagits å vissa av annan myndighet upprättade förteckningar. Men med hänsyn till att alla utvägar borde anlitas för att söka nedbringa det stora antalet mönstringsförsummelser och då personer i värnpliktsåldern till följd av deras rörlighet i bostadshänseende ofta vid tiden för indrivande av böter vistades å annan ort än den, där desamma påförts dem, vilket påkallade ett större nit och ett starkare initiativ från den indrivandes sida vid ifrågavarande förseelser än vid andra slag av sådana, hade kommissionen ansett nödigt föreslå, att i förevarande fall de personer, vilka indreve böterna, måtte tillerkännas bötesandel, som skäliggen borde utgå med $\frac{1}{4}$ av bötesbeloppet, eller 2 kronor 50 öre.

En av kommissionens medlemmar har icke ansett sig kunna biträda förslaget att tillerkänna de personer, som indriva ifrågavarande böter, bötesandel, med hänsyn till den avvikelse från härutinnan gällande principer, som detta förslag skulle innebära. Övriga av kommissionen förordade utvägar att söka minska det stora antalet bötespåföringar för försummelser mot värnpliktslagens bestämmelser syntes dessutom vara tillfyllest för avhjälpan av detta missförhållande.

Chefen för generalstaben har förklarat sig icke hava något att erinra mot vad värnpliktskommissionen i förevarande hänseende föreslagit.

Chefen
för general-
staben.

Även chefen för marinstaben har förklarat sig biträda värnpliktskommissionens förslag. I sammanhang härmed har marinstabschefen hemställt, att då värnpliktig icke vore skyldig att personligen inställa sig till mönstring, de i § 41 mom. 1 förekommande uttrycken »inställa sig till» och »utebliver» måtte utbytas mot »fullgöra» och »uraktlåter detta».

Chefen för
marinstaben.

I likhet med värnpliktskommissionen anser jag en höjning av bötesbeloppen för försummad mönstring och försummad anmälningsskyldig-

Departements-
chefen.

het från fem kronor till tio kronor vara av förhållandena påkallad. Jag tillåter mig erinra därom, att en dylik höjning av Kungl. Maj:t föreslogs redan vid 1901 års riksdag.

Det av värnpliktskommissionen framställda förslaget att tillerkänna viss bötesandel åt de personer, som indriva böterna, finner jag mig icke kunna biträda. En dylik anordning skulle nämligen, såsom kommissionen även själv medgiver, innebära en avvikelse från den i gällande lagstiftning fastslagna principen, att andel i bötesbelopp utgår allenast till åklagare, d. v. s. den myndighet, på vilkens initiativ och nit det närmast beror, att en förseelse beivras.

Emot de av chefen för marinstaben föreslagna redaktionella ändringarna i § 41 mom. 1 har jag icke något att erinra.

II.

Utbildningstid för värnpliktig, som först efter inskrivningen, men före början av första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) avlagt studentexamen eller i värnpliktshänseende skall likställas med student.

Nuvarande
bestämmelser.

Enligt gällande värnpliktslag hava studenter och med dem i värnpliktshänseende likställda längre utbildningstid än övriga värnpliktiga. Stadganden härom återfinnas i § 27 mom. 1 B samt mom. 2 B och C värnpliktslagen. Ifrågavarande lagrum angiva förstnämnda kategorier på följande sätt:

»Vapenför värnpliktig, vilken avlagt studentexamen eller erhållit avgångsbetyg från gymnasiet tredje ring vid allmänt läroverk eller som vid annan läroanstalt förvärvat ett kunskapsmått, som, enligt vad Konungen förordnar, skall anses däremot svara, så ock vapenför värnpliktig, som vid navigationsskola avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen eller å maskinistavdelning annan examen än maskinistexamen av tredje klass.»

»Icke vapenför värnpliktig, vilken avlagt studentexamen eller erhållit avgångsbetyg från gymnasiet tredje ring vid allmänt läroverk eller som vid annan läroanstalt förvärvat ett kunskapsmått, som, enligt vad Konungen förordnar, skall anses däremot svara.»

»Icke vapenför värpliktig, som vid navigationsskola avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen eller å maskinistavdelning annan examen än maskinistexamen av tredje klass.»

Framställ-
ningar av
vissa militära
myndigheter.

Uti underdånig skrivelse den 7 mars 1916 anförde befälhavaren för Skövde rullföringsområde, att bland inskrivningsskyldiga värnpliktiga ofta funnes en del elever vid folkskoleseminarier, läroverk o. s. v., som

begärde uppskov med tjänstgöring på grund av studier, men som vid inskrivningen ännu icke hunnit så långt, att de vore likställda med studenter. Genom studiernas fortsättande hade de emellertid ofta nog, innan deras första tjänstgöring skulle börja och till och med innan första tjänstgöringen för under året inskrivna vapenföra studenter enligt nu gällande bestämmelser toge sin början, nått ett sådant kunskapsmått, att de borde tillhöra kategorien studenter och likställda. Med nu gällande bestämmelser finge de likvisst alla göra sin värnplikt enligt värnpliktslagen § 27 1 A och icke enligt 1 B. De komme således icke att fullgöra den längre tjänstgöring, som för värnpliktiga med deras kunskaper avsetts. Särskilt bleve detta förhållandet med de flesta seminarieelever. Enligt gjorda erfarenheter tillhörde det nämligen undantagen, att en 20-åring redan hunnit till seminariets högsta klass, varigenom han bleve likställd med student. Då seminarieeleverna så gott som alltid begärde uppskov med första tjänstgöringen, bleve följden den, att nära nog hela landets folkskollärarkår, som i verkligheten avsåges för studentutbildning, i stället finge samma utbildning som den stora massan värnpliktiga.

Jämväl befälhavaren för Norrbottens inskrivningsområde, tj. f. chefen för fjärde arméfördelningen, militärbefälhavaren på Gottland och chefen för marinstaben hava i särskilda skrivelser den 19 april, den 6 augusti och den 17 november 1917 samt den 12 januari 1918 gjort framställningar med anledning av berörda missförhållande. Befälhavaren för Norrbottens inskrivningsområde har därvid framhållit, att vid inskrivningsförrättningarna förekommit ett rätt stort antal studerande vid högre allmänt läroverk och vid folkskoleseminarium, vilka ej varit berättigade att inskrivas såsom studenter och fördenskull måst inskrivas såsom vanliga värnpliktiga, men på grund av studier medgivits uppskov med första tjänstgöring. Värnpliktslagen medgäve ej uppskov med *inskrivning* på grund av studieskäl, endast uppskov med tjänstgöring. Skulle ifrågavarande värnpliktiga i stället kunna medgivas uppskov med inskrivning, vore de vid studiernas avslutande, då de skulle inskrivas, att hänföra till »studenter». Som förhållandet nu vore, ginge armén miste om en väsentligt stor procent befäl, vilket ej kunde vara lämpligt i dessa befälsbristens dagar. Nämnade befälhavare hemställde fördenskull, att § 16 i värnpliktslagen måtte ändras därhän, att uppskov med inskrivning kunde beviljas jämväl för studieskäl åt i de allmänna läroverken, tekniska elementarskolorna och folkskoleseminarierna studerande ungdom, intill dess de fyllde fordringarna för att inskrivas såsom studenter och med dem i värnpliktshänseende likställda.

Chefen för
generalstaben

Uti med anledning härav avgivet yttrande anförde chefen för generalstaben, att värnpliktslagen med student och likställd avsåge icke endast sådan yngling, som vid inskrivningen redan avlagt kunskapsprov, varigenom han blivit att hänföra till nämnda kategori. Emellertid innehöle inskrivningsförordningen icke någon föreskrift om, huru skulle förfaras med dem, som under tiden mellan inskrivningen och första tjänstgöringens början genom avlagda kunskapsprov borde hänföras till studenter och med dem likställda. Detta vore givetvis att anse såsom en brist, och borde § 81 mom. 4 i nämnda förordning ändras, så att överföring till klass B skulle äga rum av alla studenter och likställda. Däremot ansåge generalstabschefen en ändring av värnpliktslagen, på sätt befälhavaren för Norrbottens inskrivningsområde föreslagit, varken lämplig eller erforderlig.

1917 års värn-
pliktskom-
mission.

Värnpliktskommissionen har funnit de gjorda framställningarna oförtvdybart giva vid handen, att ett missförhållande i förenämnda hänseende ägde rum. Förhållandena gestaltade sig för närvarande sålunda, att av de värnpliktiga, som efter inskrivning avlagt studentexamen eller därmed jämförlig examen, de, som önskade överföring till klass B, på underdånig ansökning överfördes, under det att de, som ej önskade dylik överföring, fortfore att tillhöra viss årsklass. Man finge givetvis utgå från att avsikten med värnpliktslagens hithörande bestämmelser vore, att alla de, som förvärvat ett visst kunskapsmått och lämplig allmänbildning, oberoende av personliga önskemål skulle genom en viss längre utbildningstid tillgodogöras krigsmakten i underbefälsställning. Att detta varit riksdagens mening vid antagandet av den nya härordningen 1914, kunde anses framgå såväl av propositionen n:r 58 till 1914 års senare riksdag som av den i propositionen n:r 59 till samma års riksdag intagna motivering till § 17 mom. 1 av nu gällande värnpliktslag.

I likhet med chefen för generalstaben hölle värnpliktskommissionen före, att den av befälhavaren för Norrbottens inskrivningsområde angivna utvägen att lösa frågan icke vore lämplig, då den skulle ytterligare inveckla de redan nu alltför olikartade förhållandena vid inskrivningsförrättningarna.

Då syntes det vara lättare att beträda den i och med tillkomsten av nuvarande värnpliktslag i fråga om å sjömanshus inskriven värnpliktig angivna vägen, att dylik värnpliktig, som gjorde sannolikt, att han inom ett år efter inskrivningen komme att söka inträde i viss klass vid navigationsskola, kunde erhålla uppskov med första tjänstgöring. Det måste emellertid innebära stor svårighet för ifrågavarande kategorier

värnpliktiga att kunna visa sannolikheten av, att något av de i § 2 mom. 1 inskrivningsförordningen angivna kunskapsmått skulle ernås av dem inom viss tid, särskilt vad beträffade eleverna vid folkskoleseminarier och lantbruksinstitutet vid Ultuna och Alnarp, enär den sedvanliga levnadsåldern vid avläggande av avgångsexamen vid dessa läroanstalter vore flera år högre än inskrivningsåldern 20 år. Av denna anledning ansåge kommissionen, att jämväl denna väg till frågans lösning måste övergivas.

Då av en del bestämmelser i gällande inskrivningsförordning framginge, att inga andra värnpliktiga än de, som vid inskrivningsförrättningen vore hänförliga till de i värnpliktslagen § 27 mom. 1 B och C samt mom. 2 B och C och inskrivningsförordningen § 2 omförmälda kategorier skulle undergå den för studenter och med dem likställda föreskrivna längre tjänstgöring, och man dittills ansett, att de vid inskrivningen för en värnpliktig rådande förhållanden skulle vara normerande för hans utbildningstid, syntes det kommissionen lämpligast, att, i likhet med vad chefen för generalstaben föreslagit, erforderligt tillägg gjordes till inskrivningsförordningen § 81. Därjämte borde emellertid i värnpliktslagen intagas bestämmelser, som angåve utbildningstiden för ifrågavarande kategori av värnpliktiga, som omfattade såväl vapenföra som icke vapenföra. Värnpliktslagen § 27 mom. 1 B samt mom. 2 B och C borde alltså erhålla en lydelse, som angåve, att jämväl värnpliktig, som först efter inskrivningen men före påbörjandet av första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) avlagt studentexamen eller blivit i värnpliktshänseende likställd med student, skulle fullgöra den för såväl vapenföra som icke vapenföra värnpliktiga studenter och med dem likställda föreskrivna längre tjänstgöring.

I detta sammanhang ansåge kommissionen sig böra framhålla ett annat förhållande, som borde vinna rättelse. Värnpliktslagen § 27 mom. 1 C lydde:

»Vapenför värnpliktig, vilken vid inskrivningsförrättningen, på sätt Konungen närmare förordnar, visar sig äga förutsättningar för utbildning till plutonchef eller motsvarande befattning, må fullgöra sin värnpliktstjänstgöring på sätt under B föreskrives, ändå att han icke avlagt där omförmält kunskapsprov. Har sådan värnpliktig, enligt vad i § 6 mom. 3 sägs, blivit inskriven redan det år, då han fyllde aderton eller nitton år, är han skyldig att fullgöra sin värnpliktstjänstgöring enligt bestämmelserna under B.»

Nämnda lagrum avsåge således en värnpliktig, som, ehuru han icke avlagt de i mom. 1 B omförmälda kunskapsprov, *frivilligt* ville fullgöra den för studenter och med dem likställda föreskrivna längre tjänstgöringen. Men denna möjlighet förefunnes för en sådan värnpliktig en-

ligt lagtextens ordalydelse allenast, därest han framställde sådan begäran vid inskrivningsförrättningen, d. v. s. det tillfälle då han inskrevs. Då denna rättighet emellertid ock borde tillkomma värnpliktig, som vid inskrivningen av studieskäl erhållit uppskov med tjänstgöring och vid en följande inskrivningsförrättning visade sig kunna uppfylla de i mom. 1 C angivna förutsättningar, samt det tillika kommit till kommissionens kännedom, att värnpliktig, som först efter avslutandet av inskrivningsförrättning förvärvat nämnda förutsättningar, framställt sådan begäran hos Kungl. Maj:t, ansåge kommissionen lämpligt, att detta moment av § 27 värnpliktslagen erhöles sådan ändrad lydelse, att dylik begäran skulle av vapenför värnpliktig kunna framställas även vid annan inskrivningsförrättning än den, där han inskrevs, samt jämväl hos befälhavaren för det inskrivnings- eller sjörullföringsområde, den värnpliktige tillhörde, vilken myndighet i så fall skulle göra underdånig hemställan om den värnpliktiges tilldelning till viss truppavdelning och tjänst.

Cheferna för
generalstaben
och marin-
staben.

Cheferna för generalstaben och marinstaben hava förklarat sig icke hava något att erinra mot de av värnpliktskommissionen framställda förslagen.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen torde till fullo framgå, att ett missförhållande beträffande värnpliktiga studenters och med dem likställdas tjänstgöring föreligger, vilket är av beskaffenhet att snarast böra undanröjas. Erforderliga ändringar torde därför i enlighet med kommissionens förslag böra vidtagas i § 27 mom. 1 B samt mom. 2 B och C.

Mot det av värnpliktskommissionen framställda förslaget till ändring av § 27 mom. 1 C har jag icke något att erinra.

III.

Förtydligande tillägg till § 22 värnpliktslagen.

Inskrivningsrevisions åligganden finnas angivna i § 22 värnpliktslagen. Enligt nämnda § åligger det revisionen bland annat

- a) att pröva och avdöma besvär mot inskrivningsnämnds beslut;
- b) att granska och, där så skäligen finnes, ändra sådana inskrivningsnämnds beslut, rörande vilka avvikande meningar eller yrkanden äro till protokollet antecknade, ävensom varje beslut rörande ärende, som omförmäles i § 19 mom. 1 c).

Uti skrivelse den 10 april 1916 anförde befälhavaren för Gävleborgs inskrivningsområde följande:

Framställning
av befälhava-
ren för Gävle-
borgs inskriv-
ningsområde.

Vid inskrivning inom Bollnäs rullföringsområde år 1916 hade vissa i inskrivningsförordningen § 32 föreskrivna bestämmelser rörande tilldelning av inskrivna värnpliktiga icke iakttagits. Detta fel hade upptäckts vid förarbetena till inskrivningsrevisionen, och med anledning härav hade inskrivningsbefälhavaren hemställt hos revisionen om rättelse härutinnan. Inskrivningsrevisionen hade emellertid ansett sig lagligen förhindrad att verkställa sådan rättelse, samt till stöd härför anført bland annat, att § 22 värnpliktslagen, där inskrivningsrevisionens åligganden uppräknats, icke medgäve att göra den ifrågasatta ändringen.

Att det föreliggande fallet icke kunde inpassas uti någon av punkterna a)—e) av § 22 värnpliktslagen vore otvivelaktigt riktigt. Men skulle lagstiftarens mening varit att medgiva revisionen tillrättaläggandet av nämndernas felaktiga förfaranden endast i sådana fall, då värnpliktig besvärade sig däröver, men däremot förmena densamma sådan rätt, då felaktigheter påvisades av någon revisionens ledamot, komme man till absurda konsekvenser. Felaktigheter ännu större och till sina följder ännu menligare än den omförmälda skulle av revisionen lämnas oberörda, därest de upptäcktes inom revisionen, varemot de skulle kunna rättas på en enskild värnpliktigs initiativ.

Skulle liknande erfarenheter i fråga om inskrivningsrevisioners godtagande av nämnders författningsstridiga tillvägagående vara gjorda jämväl annorstädes, ansåge inskrivningsbefälhavaren ett tillägg till § 22 värnpliktslagen vara av behovet påkallat, varigenom intet rum lämnades för tvivel om revisions befogenhet och skyldighet att rätta vad till dess kännedom bragtes angående fel i lägre inskrivningsinstans.

I avgivet yttrande instämde chefen för sjätte arméfördelningen i vad inskrivningsbefälhavaren anført.

Chefen för
sjätte armé-
fördelningen.

Chefen för generalstaben förklarade i infortrat utlåtande, att ingen annan åtgärd syntes böra vidtagas, än att vederbörande inskrivningsnämnd förständigades att förfara enligt gällande bestämmelser.

Chefen för
generalstaben.

Värnpliktskommissionen har anført, att, ehuru några liknande erfarenheter i förevarande hänseende icke försports från andra inskrivningsområden inom riket, samt den åsikten icke kunde anses vara oberättigad, att en reviderande myndighet, såsom den ifrågavarande, oavsett ordalydelsen av § 22 värnpliktslagen, vore oförhindrad att rätta ett av lägre

1917 års
värnplikts-
kommission.

inskrivningsinstans begånget misstag, syntes likvisst inskrivningsrevisionen böra uttryckligen tillerkännas befogenhet i förevarande avseende, varför kommissionen hemställde om vidtagande av en utav den gjorda framställningen betingad ändring i § 22 värnpliktslagen.

Chefen för
generalstabens.

Chefen för generalstabens har, i enlighet med vad han förut uttalat, funnit den av värnpliktskommissionen föreslagna ändringen av § 22 värnpliktslagen icke erforderlig.

Chefen för
marinstabens.

Chefen för marinstabens har däremot förklarat sig icke hava något att erinra mot kommissionens förslag.

Departements-
chefen.

För undanröjande av varje tvekan därom, att uti inskrivningsrevisionens åligganden jämväl ingår att av eget initiativ rätta av inskrivningsnämnd begångna felaktigheter, anser jag, i likhet med värnpliktskommissionen, att en uttrycklig bestämmelse härom bör inflyta i lagen. Den av kommissionen i sådant syfte föreslagna bestämmelsen synes mig emellertid vara allt för allmänt hållen. Lämpligast torde vara att i förevarande paragraf inrymma en särskild punkt av innehåll, att det skall åligga inskrivningsrevision att verkställa rättelse beträffande sådana av inskrivningsnämnd begångna misstag, som kommit till revisionens kännedom.

IV.

Bestämmelser i syfte att landstorsman, som vistas utom eget landstomsområde, må kunna fullgöra övning med landstorm från annat inskrivningsområde än det han tillhör.

Enligt § 36 mom. 1 värnpliktslagen är värnpliktig, som tillhör landstormen, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, under fredstid för sin utbildning deltaga i en landstormsövning om fem dagar.

De närmare bestämmelserna rörande landstormsövningens fullgörande återfinnas i förordningen angående landstormen den 23 december 1915.

Beträffande landstormens tjänstgöringsområde stadgas i § 37 värnpliktslagen följande:

»Landstormen må icke föras utom eget och närmast tillgränsande inskrivningsområden, dock att till landstormen hörande värnpliktig, som erhållit sin utbildning vid marinen, må, även utom sagda inskrivningsområden, användas för det lokala kustförsvaret».

Uti underdånig skrivelse den 22 december 1916 anförde chefen för fjärde arméfördelningen, att han med stöd av bestämmelserna i § 18 mom. 4 landstormsförordningen i nämnda månad anordnat en ny övningsomgång inom Stockholms och Örebro inskrivningsområden. Emellertid hade befälhavaren för Stockholms inskrivningsområde, efter det att den nya övningsomgången ägt rum, anmält, att fortfarande omkring 200 landstormsmän icke inställt sig till genomgående av landstormsövning. På grund härav hemställde arméfördelningschefen, bland annat, om vidtagande av sådan ändring i landstormsförordningen, att landstormsman, som utebleve från särskilt anordnad senare tjänstgöringsomgång eller övning, måtte kunna inkallas till motsvarande övning under året därpå, även om hans årsklass eller det landstormsområde, han tillhörde, då icke inkallades.

Framställningar av chefen för fjärdearméfördelningen.

Uti underdånig skrivelse den 26 februari 1917 anförde arméfördelningschefen vidare, att det kommit till hans kännedom, att orsakerna till det talrika uteblivandet vore att söka däri, att en stor del landstormsmän vid tiden för övningsomgångarna vistades utanför eget inskrivningsområde. Genom dels obekantskap om anordnandet av ifrågasvarande övningar, dels ohåga att för en så kort övning underkasta sig de med inställelse å den kanske långt avlägsna tjänstgöringsorten (samlingsplatsen) förenade kostnaderna, komme denna kategori landstormsmän i kanske icke ringa utsträckning att ej inställas till övning förrän under 42:dra levnadsåret.

Även om genom stadgande av mönstringskyldighet för landstormsmännen det förstnämnda skälet till uteblivande skulle bortfalla, därigenom att utanför landstornsområdet vistande landstormsmän kunde erhålla inställelseorder, kvarstode dock kostnadsfrågan som det svåraste hindret för inställelse. Det syntes därför vara önskvärt, att landstormsman gäves tillfälle att, i enlighet med vad i inskrivningsförordningen § 94 stadgades rörande beväringen tillhörande värpliktig, få fullgöra honom åliggande tjänstgöring inom annat än eget inskrivningsområde. Arméfördelningschefen hemställde därför om vidtagande av vissa förundanröjande av berörda missförhållande erforderliga ändringar i inskrivningsförordningen och landstormsförordningen.

Uti över ifrågasvarande framställningar avgivna utlåtanden anförde chefen för generalstabens, att det kunde ifrågasättas, huruvida landstormsman kunde med hänsyn till bestämmelsen i värnpliktslagen § 37 inkallas till landstormsövning utom eget och angränsande inskrivningsområden. Betydelsen av att tvivel i denna fråga icke förefunnes, fram-

Chefen för generalstabens.

trädde särskilt i det fall, att landstormsman, efter att på egen begäran hava inkallats till fullgörande av landstormsövning inom sådant område, sedan underlåte att inställa sig.

I övrigt hade chefen för generalstaben intet att erinra däremot, att landstormsman finge, då skäl därtill föreläge, fullgöra landstormsövning utom eget inskrivningsområde. Då det emellertid vore av särskild betydelse, att landstormsman, som erhållit förordnande eller utsetts till befäl av officers tjänstegrad (tjänsteklass), tjänstgjorde inom det landstormsområde, där tjänstgöring vid mobilisering vore avsedd att äga rum, borde sådan landstormsman endast i trängande fall erhålla medgivande att fullgöra landstormsövning inom annat än det område, inom vilket han eljest skulle hava tjänstgjort. För ett slutgiltigt ordnande av frågan kunde emellertid, såsom ovan framhållits, värnpliktslagen § 37 anses stå hindrande. Då denna paragraf även ur andra synpunkter måste betecknas såsom föråldrad, syntes densamma böra upphävas.

För den händelse Kungl. Maj:t skulle finna, att inkallelse till landstormsövning kunde, utan hinder av § 37 värnpliktslagen, efter av landstormsman därom gjord ansökan äga rum till landstormsövning utom eget och tillgränsande inskrivningsområden, överlämnade generalstabschefen tillika förslag till reglerande bestämmelser i fråga om medgivande för landstormsman att fullgöra landstormsövning med landstorm, tillhörande annat inskrivningsområde, än det han tillhörde.

1917 års
värnplikts-
kommission.

Då, enligt vad värnpliktskommissionen inhämtat, landstormsmän i stor utsträckning utebleve från de lagstadgade landstormsövningarna, hemställde kommissionen, att för förebyggande av detta missförhållande inskrivningsförordningen och landstormsförordningen måtte undergå erforderliga ändringar.

I likhet med chefen för generalstaben ansåge värnpliktskommissionen det vidare erforderligt, att frågan, huruvida § 37 värnpliktslagen, enligt vilken landstormen icke finge föras utom eget och närmast tillgränsande inskrivningsområden, stode hindrande i vägen för vidtagande av berörda ändringar i nämnda förordningar, bleve fullgiltigt löst. Då tvivel i sådant hänseende kunde tänkas uppkomma, därest någon ändring av ifrågavarande paragraf i värnpliktslagen samtidigt icke vidtoges, syntes det vara lämpligt, att, för genomförandet av de utav kommissionen förordade ändringarna i inskrivningsförordningen och landstormsförordningen, § 37 värnpliktslagen erhöles ett tillägg, utvisande, att däri meddelad bestämmelse angående landstormens tjänstgöringsområde icke lade hinder i vägen för att landstormsman, som önskade full-

göra landstormsövning inom annat inskrivningsområde än det han tillhörde, kunde efter ansökan erhålla tillstånd därtill. Landstormsman, som erhållit förordnande eller utsetts till befäl av officers tjänstegrad (tjänsteklass), borde, såsom chefen för generalstaben framhållit, dock endast i trängande fall erhålla dylikt tillstånd.

Däremot ansåge kommissionen chefens för generalstaben yrkande, att § 37 värnpliktslagen måtte upphävas, icke i detta sammanhang böra upptagas till prövning.

Chefen för generalstaben har uti sitt över värnpliktskommissionens förslag avgivna yttrande anfört, att § 37 borde, såsom av honom vid upprepade tillfällen framhållits, utgå ur värnpliktslagen. I varje fall vore det icke tillfyllest även för ett lämpligt anordnande av landstormens fredsovningar att, såsom värnpliktskommissionen föreslagit, inskränka de tillfällena, då landstormsman finge föras utom eget och angränsande inskrivningsområden, till de tillfällena, då han därom gjorde ansökan. Vederbörande myndighet borde äga rätt att anbefalla detta, bland annat för att de, som förut uteblivit, skulle kunna sammanföras arméfördelningsvis till särskilt anordnade övningar (landstormsförordningen § 18 mom. 4).

Chefen för
generalstaben.

Chefen för marinstaben har förklarat sig icke hava något att erinra mot värnpliktskommissionens i förevarande hänseende framställda förslag.

Chefen för
marinstaben.

I likhet med värnpliktskommissionen anser jag icke lämpligt att i detta sammanhang upptaga frågan om upphävande av det i § 37 värnpliktslagen stadgade förbudet mot att föra landstormen utom eget eller närmast tillgränsande inskrivningsområden. Detta förbud står nämligen i mycket nära sammanhang med spörsmålet om landstormsbefällets utbildningsståndpunkt. Ett upphävande av samma förbud bör enligt min uppfattning icke sättas i fråga, förrän landstormens befälsfråga blivit på ett tillfredsställande sätt löst.

Departements-
chefen.

Däremot finner jag mig böra biträda det av värnpliktskommissionen framställda ändringsförslaget. Därigenom beredes, med visst av generalstabschefen och kommissionen angivet undantag, landstormsman, som så önskar, tillfälle att, i likhet med vad för närvarande är fallet med beväringssman, fullgöra tjänstgöring inom det inskrivningsområde, där han vistas. Såväl härav som av övriga utav de militära myndigheterna i andra hänseenden angivna missförhållanden beträffande landstormsmäns tjänstgöringsskyldighet betingade reglerande bestämmelser i landstorms-

och inskrivningsförordningarna torde, efter det ifrågavarande paragraf i värnpliktslagen undergått ändring, få inflyta i nämnda förordningar.

V.

Utsträckt giltighetstid för ett av sjöruddföringsbefälhavare jämlikt § 19 mom. 3 värnpliktslagen meddelat beslut rörande inskrivning av värnpliktig, som med laga förfall varit frånvarande från inskrivningsförrättning.

Uti § 19 mom. 3 och 4 värnpliktslagen stadgas följande:

Nuvarande
bestämmelser.

»3. Under den del av året, som infaller emellan inskrivningsnämndens och inskrivningsrevisionens sammanträden, må för inskrivning av värnpliktiga, som uteblivit från den i § 13 omnämnda inskrivningsförrättning, de åligganden och befogenheter, som enligt mom. 1 tillhöra inskrivningsnämnd, i den omfattning och i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungen meddelar, utövas av inskrivningsbefälhavaren eller, beträffande å sjömanshus inskrivna värnpliktiga, av sjöruddföringsbefälhavaren.

Beslut, som av områdesbefälhavaren i sådant ärende meddelas, skall underställas inskrivningsrevisionen och må ej gälla, förrän detsamma blivit av revisionen prövat.

4. Sjöruddföringsbefälhavare må, även under den del av året, som infaller emellan inskrivningsrevisions sammanträde och näst infallande inskrivningsförrättning, utöva i mom. 3 omnämnda åligganden och befogenheter beträffande å sjömanshus inskriven värnpliktig, vilken med laga förfall varit frånvarande från inskrivningsförrättning för sjömanshus eller som haft fast anställning såsom sjökadett eller kustartillerikadett.

Under nu nämnd tid må jämväl inskrivningsbefälhavare beträffande å sjömanshus icke inskriven värnpliktig, som haft fast anställning såsom sjökadett eller kustartillerikadett, utöva i mom. 3 omnämnda åligganden och befogenheter.

Beslut, som av sjöruddföringsbefälhavare eller inskrivningsbefälhavare i sådant fall meddelas, skall gälla, till dess detsamma blivit av inskrivningsnämnden prövat.»

Enligt 1885 års värnpliktslag kunde värnpliktig, som med eller utan laga förfall uteblivit från inskrivningsförrättning, icke bliva inskriven förr än vid följande års inskrivningsförrättning.

För att möjliggöra inskrivning av sådan värnpliktig under den del av året, som infaller emellan inskrivningsnämndens och inskrivningsrevisionens sammanträden, upptogs moment 3 av förevarande paragraf i 1901 års värnpliktslag. År 1911 tillkom moment 4, innefattande däri angiven utvidgning av den enligt moment 3 vederbörande sjöruddföringsbefälhavare lämnade rättighet att provisoriskt verkställa inskrivning av vissa värnpliktiga. Denna bestämmelse, som endast avsåg värnpliktiga, som

inskrivits å sjömanshus, åsyftade, enligt vad framgår av lagutskottets vid 1911 års riksdag utlåtande (n:r 39), att underlätta de svårigheter, som mötte särskilt för sjömännen att inställa sig vid de vanliga inskrivningsförrättningarna, och att förebygga de allvarsamma olägenheter, som kunde uppstå för dem genom uteblivande därifrån. Lydelsen av ifrågavarande båda moment i § 19 värnpliktslagen blev oförändrad i 1914 års värnpliktslag, till dess år 1917 gjordes en utvidgning av moment 4, innebärande dels enahanda bemyndigande för sjöfullföringsbefälhavare att under i momentet nämnd tid verkställa inskrivning jämväl av å sjömanshus inskriven värnpliktig, som haft fast anställning såsom sjökadett eller kustartillerikadett, dels ock bemyndigande för inskrivningsbefälhavare att under samma tid utöva de i moment 3 omförmälda åligganden och befogenheter beträffande å sjömanshus icke inskriven värnpliktig, som haft fast anställning såsom sjökadett eller kustartillerikadett.

Inskrivningsrevisionens ordinarie sammanträde skulle enligt 1901 års inskrivningsförordning äga rum så snart lämpligen ske kunde, sedan tiden för anförande av besvär över årets sista inskrivningsförrättning inom inskrivningsområdet jämte inom detsamma belägna sjömanshus gått till ända. Men därjämte skulle inskrivningsrevision, därest Kungl. Maj:t funne gott så förordna, för prövning av beslut, som jämlikt § 19 mom. 3 värnpliktslagen meddelats av inskrivningsbefälhavaren, ånyo sammanträda vid tiden för början av tjänstgöringen vid infanteriet samt för prövning av beslut, som i sådant ärende meddelats av sjöfullföringsbefälhavare, å fjortonde dagen efter den dag, å vilken till allmän tjänst i flottan inskrivna beväringmän inryckt till tjänstgöring. Enligt bestämmelserna i nu gällande inskrivningsförordning (§ 57) skall inskrivningsrevision däremot hava tre sammanträden om året. Först sammanträder revisionen, sedan tiden för anförande av besvär över årets sista inskrivningsförrättning inom inskrivningsområdet gått till ända, dock icke tidigare än den 8 april. Sedermera skall revisionen efter av vederbörande inskrivningsbefälhavare gjord framställning sammanträda under oktober månad för att pröva beslut i ärende, som omförmäles i § 19 mom. 3 värnpliktslagen. Slutligen skall revisionen på förslag av regements- eller kårchef vid infanteriet eller trängen eller chef för intendenturtrupp dessutom sammanträda för att verkställa den i § 22 d) värnpliktslagen omförmälda uttagning av värnpliktiga för utbildning till underbefäl och fackmän. Sådant sammanträde skall hållas senast under sjunde veckan efter första tjänstgöringens början vid vederbörlig truppavdelning.

Framställning
av chefen för
marinstaben.

Uti skrivelse den 7 mars 1917 anförde chefen för marinstaben följande:

På grund av bestämmelserna i inskrivningsförordningen § 57 mom. 3 angående inskrivningsrevisions sammanträde senast under sjunde veckan efter första tjänstgöringens början vid vederbörlig truppavdelning — vilket sammanträde för närvarande i allmänhet ägde rum i mitten av december månad — hade den tidrymd, under vilken bestämmelsen i värnpliktslagen § 19 mom. 4 ägde tillämpning, blivit i avsevärd grad förminskad. Detta hade haft till följd, att de värnpliktiga, vilka med laga förfall varit frånvarande från inskrivningsförrättning vid sjömanshus och som jämlikt § 19 mom. 3 i värnpliktslagen inskrevs under höstmånaderna, numera ej kunde få inrycka, förrän ovannämnda revision prövat sjöfullföringsbefälhavarens beslut. Denna betydande försenade inryckning för en del värnpliktiga vore uppenbarligen till olägenhet såväl för tjänsten som för den enskilde individen.

På grund härav hemställde chefen för marinstaben om vidtagande av sådan ändring i värnpliktslagen § 19, att sjöfullföringsbefälhavares beslut rörande värnpliktig, som, efter att med laga förfall varit frånvarande från inskrivningsförrättning, inskrevs enligt bestämmelserna i värnpliktslagen § 19 mom. 3, måtte gälla, till dess detsamma blivit av revisionen prövat.

Chefen
för general-
staben.

Chefen för generalstaben har uti infortrat utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot föreliggande framställning, avseende marinens värnpliktiga.

1917 års
värnplikts-
kommission.

Värnpliktskommissionen har framhållit, hursom chefen för marinstaben uti sin framställning utgått från den tolkning av förevarande lagrum, att det områdesbefälhavarna i mom. 3 lämnade bemyndigande numera, sedan inskrivningsrevisionen hade tre sammanträden om året, gällde under den del av året, som infölle emellan inskrivningsnämndens och inskrivningsrevisionens sista sammanträde för året, och att det sjöfullföringsbefälhavare jämlikt mom. 4 lämnade bemyndigande numera av samma anledning hade giltighet endast under den del av året, som infölle emellan inskrivningsrevisionens sista sammanträde för året och näst infallande inskrivningsförrättning. Denna tolkning finge ock anses vara riktig med hänsyn till, att åt motsvarande bestämmelser i inskrivningsförordningen (§§ 42 och 55) redan givits en sådan avfattning.

Behövligheten av den i förenämnda framställning begärda lagändring kunde visserligen ifrågasättas, då den numera under oktober månad

sammanträdande inskrivningsrevisionen prövade beslut, som av områdesbefälhavare i lithörande ärenden meddelats. Men med fästat avseende vid att sjöfarten i allmänhet upphörde först vid en senare tidpunkt på året och att inryckning till tjänstgöring vid flottan i allmän tjänst ägde rum omkring den 1 november, kunde för största delen av ifrågavarande kategori värnpliktiga någon inryckning till tjänstgöring icke äga rum, förrän den under december sammanträdande inskrivningsrevisionen prövat sjörullföringsbefälhavarens beslut. I detta hänseende hade således, såsom chefen för marinstaben framhållit, det sjörullföringsbefälhavaren i § 19 mom. 4 lämnade bemyndigande till nackdel för de värnpliktiga väsentligen inskränkt, sedan revisionens sammanträden blivit flera under året. Värnpliktskommissionen anslöte sig därför till chefens för marinstaben förevarande ändringsförslag.

I sammanhang härmed hemställde kommissionen om vidtagande av en redaktionell ändring i fråga om mom. 3 och 4 av förevarande paragraf, avseende ett utbyte av uttrycken »inskrivningsrevisionens sammanträde» mot »inskrivningsrevisionens sista sammanträde för året» samt »underställas inskrivningsrevisionen» mot »underställas näst därefter sammanträdande inskrivningsrevisionen».

Vad värnpliktskommissionen sålunda föreslagit giver mig icke anledning till någon erinran. Departements-
chefen.

VI.

Bestämmelser rörande verkställighet av värnpliktig ådömt förvandlingsstraff för böter.

Värnpliktslagen § 27 mom. 4, sista stycket, är av följande lydelse:

»Har värnpliktig under i mom. 1, 2 eller 3 föreskriven tjänstgöring blivit fälld till straff för rymning eller för olovligt undanhållande av minst ett dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring avbrutits för verkställighet av straffarbete eller omedelbart ådömt fängelsestraff, skall den tid, under vilken han var rymd eller olovligen undanhöll sig eller hans tjänstgöring sålunda var avbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I vad mån den värnpliktige må tillgodoräkna sig fullgjord del av tjänstgöringen, samt i vilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet, bestämmer Konungen.»

Uti underdånig skrivelse den 21 april 1917 anförde justitiekanslersämbetet, att stadsfogden i Östersund anmält, att vid de i Östersund för-

Anmälan av
justitiekanslers-
ämbetet.

lagda regementena olika åsikter gjort sig gällande i fråga om avtjänande av förvandlingsstraff för böter, ådömda värnpliktig av civil domstol. Under det att vid det ena regementet vederbörande befäl på stadsfogdens framställning brukat meddela, att den bötfälde å visst klockslag finge avhämtas för undergående av straffet, hade å det andra regementet kompanibefälet förklarat sig icke kunna utlämna den bötfälde för avtjänande av straffet utan uttrycklig order från regementsexpeditionen. Någon sådan order hade man emellertid å regementsexpeditionen förklarat sig icke kunna meddela utan hänvisat stadsfogden till att låta avhämta vederbörande vid vapenövningarnas slut.

Enär justitiekanslersämbetet ansåge, att även bötesstraff lagligen borde, sedan utslagen vunnit laga kraft, snarast möjligt bringas till verkställighet, men, därest för sådant ändamål värnpliktstjänstgöring avbrötes, det måste, åtminstone för det fall att för förvandlingsstraffet åtginge något mera avsevärt antal dagar, anses olämpligt, att förvandlingsstraffet, i olikhet med omedelbart ådömt fängelse, tillgodoräknades vederbörande såsom tjänstgöringstid, ville justitiekanslersämbetet till Kungl. Maj:t göra anmälan om vad i ärendet förekommit för de åtgärder, var till Kungl. Maj:t kunde finna omständigheterna föranleda.

Chefen
för general-
staben.

Chefen för generalstaben har i häröver avgivet utlåtande förklarat sig anse, att verkställighet av sådant straff, varom här vore fråga, icke borde äga rum under den tid, värnpliktig befunde sig i tjänstgöring. Om hinder mot en sådan ordning nu förefunnes, borde desamma undanröjas. Skulle detta icke vinna Kungl. Maj:ts bifall, ansåge han värnpliktslagen § 27 mom. 4 böra ändras därhän, att förvandlingsstraff för böter där likställdes med straffarbete och omedelbart ådömt fängelsestraff.

1917 års
värnplikts-
kommission.

Värnpliktskommissionen har i förevarande ämne anfört följande: Att denna fråga framträtt först efter det så lång tid förflutit, sedan förenämnda bestämmelser i § 27 värnpliktslagen kommit till stånd, vore givetvis att söka i den omständigheten, att frågan icke hade så stor betydelse, så länge tjänstgöringstiden för de värnpliktiga varit kortare. Sedan deusamma i och med 1914 års härordning väsentligen förlängts, hade frågan emellertid kommit i annat läge.

Det vore givetvis av den allra största vikt för en värnpliktigs militära utbildning, att densamma finge fortgå utan avbrott. Ägde avbrott däri rum för avtjänande av några dagars förvandlingsstraff, måste den värnpliktige efter den ordinarie tiden för värnpliktstjänstgöringen kvarstanna för att fullgöra tjänstgöring under det antal dagar, som han förut av nämnda skäl varit borta, och det sade sig själf, att sistnämnda

tjänstgöring varken för den värnpliktige eller ur försvarets synpunkt hade samma värde som den ordinarie tjänstgöringen tillsammans med vederbörandes årsklass. Kommissionen hemställde fördenskull, att till § 46 värnpliktslagen måtte fogas ett nytt moment av följande lydelse:

»3. Värnpliktig jämlikt denna lag åliggande tjänstgöring må icke avbrytas för undergående av förvandlingsstraff för böter.»

Chefen för generalstaben har erinrat, hurusom han tidigare framhållit, att förvandlingsstraff för böter icke borde kunna verkställas under värnpliktstjänstgöring. Genom den av värnpliktskommissionen föreslagna lagbestämmelsen vore hindren för en sådan anordning undanröjda.

Chefen
för general-
staben.

Chefen för marinstaben har förklarat sig ej hava något att erinra mot värnpliktskommissionens förslag.

Chefen
för marin-
staben.

I likhet med värnpliktskommissionen håller även jag före, att det för de värnpliktigas militära utbildning är av stor betydelse, att densamma får fortgå utan avbrott. Med hänsyn härtill och då ett uppskjutande av förvandlingsstraffets undergående till tiden efter värnpliktstjänstgöringens avslutande icke torde från allmän synpunkt innebära några olägenheter, finner jag mig, efter att hava i ämnet samrått med chefen för justitiedepartementet, böra tillstyrka den av värnpliktskommissionen föreslagna lagbestämmelsen. Då det synes oegentligt att, såsom värnpliktskommissionen föreslagit, införa ifrågavarande bestämmelse i ett kapitel, som handlar endast om förseelser mot värnpliktslagen, torde densamma lämpligen böra intagas såsom nytt stycke i § 27 mom. 4.

Departements-
chefen.

VII.

Ifrågasatt ändring av bestämmelserna i § 17 mom. 7 värnpliktslagen rörande uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring.

Uti sitt den 5 maj 1911 avgivna förslag rörande värnpliktiga medelösa familjeförsörjare föreslog 1909 års värnpliktskommission bland annat införande i § 17 värnpliktslagen av bestämmelser av innehåll, dels att i § 16 mom. 2 samma lag omförmäld värnpliktig eller å sjömanshus inskriven och vid tiden för inskrivningsförrättningarna till sjöfart inmönstrad värnpliktig, som underlätit att vid inskrivningen göra framställning om uppskov med första tjänstgöring, ändock skulle kunna erhålla sådant i den ordning, Konungen bestämde, d. v. s. av inskrivnings- eller sjörullföringsbefälhavare, dels ock att av vederbörande truppförbandschef skulle kunna

från påbörjad första tjänstgöring hemförlovas dylik värnpliktig, även om anledning till uppskov med tjänstgöringen förefunnits redan före dennas början, men den värnpliktige underlätit att göra framställning om sådant uppskov.

Med anledning av värnpliktskommissionens förslag avläts till 1912 års riksdag proposition angående ändrad lydelse av vissa §§ i värnpliktslagen. Uti nämnda proposition yttrade föredragande departementschefen beträffande förevarande fråga, att han icke kunde finna det vara lämpligt, att varje i § 16 mom. 2 värnpliktslagen avsedd familjeförsörjare, som vid inskrivningsförrättningen underlätit anmäla befintlig uppskovsanledning, skulle hava möjlighet att göra detta sedermera. Den, som av en eller annan anledning avsiktligt underlätit detta, borde skylla sig själv, och icke ens okunnighet och glömska behövde alltid väcka medlidande. Men det funnes å andra sidan mycket ömmande sådana fall. För dylika och liknande fall måste finnas något sätt att jämka på lagens bestämmelser, men detta sätt syntes böra vara detsamma som eljest, då lagen uppställde en regel, från vilken undantag borde medges, utan att dock dessa undantag kunde på förhand uttömmade anges: dispensrätt för Kungl. Maj:t. Då anmälningen av det redan vid inskrivningsförrättningen förefintliga uppskovsskålet kunde tänkas ske *antingen* under tiden emellan nämnda förrättning och tjänstgöringens början *eller* efter tjänstgöringens början, borde dispensrätten uppenbarligen omfatta såväl uppskov med tjänstgöringen som hemförlovning från densamma.

I överensstämmelse härmed föreslogs, att till § 17 värnpliktslagen måtte fogas ett nytt moment 7 av följande lydelse:

»Har för värnpliktig vid inskrivningen förelegat sådant förhållande, som i § 16 mom. 2 omförmäles, men har han av glömska, okunnighet eller liknande orsak försummat att då begära uppskov med tjänstgöringen, äger Konungen, på därom gjord ansökning, att efter prövning i varje särskilt fall meddela uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring.»

Vad sålunda föreslagits blev av riksdagen bifallet.

Med anledning av det synnerligen stora antal ansökningar om uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring jämlikt förenämnda bestämmelse i värnpliktslagen, som under de senare åren gjorts hos Kungl. Maj:t, anmodade min företrädare i ämbetet värnpliktskommissionen att verkställa utredning och taga i övervägande, huruvida den Konungen jämlikt värnpliktslagen § 17 mom. 7 medgivna rättighet att efter prövning i varje särskilt fall meddela uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring för de i § 16 mom. 2 samma lag angivna värnpliktiga

skulle kunna utsträckas till annan myndighet än inskrivningsnämnd och inskrivningsrevision samt huruvida jämväl andra kategorier av värnpliktiga än den nu nämnda borde komma i åtnjutande av berörda förmån i värnpliktshänseende.

Till åtlydnad härav har nu värnpliktskommissionen verkställt den begärda utredningen samt därvid kommit till det resultat, att avgörandet av ansökningar enligt § 17 mom. 7 värnpliktslagen borde, för att icke Kungl. Maj:t onödigtvis skulle tyngas av arbete, som lika väl kunde utföras av lägre myndighet, överflyttas från Kungl. Maj:t till militärmyndighet. Då rätten att meddela uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring i förevarande fall kunde jämföras med en dispensrätt, och denna givetvis lämpligen måste utövas av ett begränsat antal myndigheter, för att man så mycket som möjligt skulle ernå samma principer vid ärendenas avgörande, ansåge kommissionen bestämmanderätten med avseende å förevarande slag av ansökningar om såväl uppskov med som hemförlovning från tjänstgöring lämpligen böra anförtros åt vederbörande arméfördelningschefer (militärbefälhavaren på Gottland), vilka för närvarande alltid uttalade sig över dylika ansökningar. Avgörandet av sådana ansökningar om uppskov för värnpliktiga, inskrivna å sjömanshus, borde överlämnas åt vederbörande sjöfullföringsbefälhavare, till antalet sex, samt av sådana ansökningar om hemförlovning av marinen tillhörande värnpliktiga till vederbörande truppförbandschefer eller beväringbefälhavare.

Då till stöd för en ansökan om uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring mången gång kunde anföras mera ömmande enskilda förhållanden för den värnpliktige än de i § 16 mom. 2 omförmälda, ansåge kommissionen riktigast, att den vederbörande myndighet jämlikt § 17 mom. 7 tillkommande befogenhet att meddela uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring utsträcktes till att omfatta alla i värnpliktslagen upptagna förfall, d. v. s. jämväl sådana förhållanden, som omförmäldes i § 17 mom. 1.

Slutligen förordade kommissionen vidtagandet av en annan ändring i § 17 mom. 7 värnpliktslagen. I fråga om av Kungl. Maj:t avslagna ansökningar om uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring för de i § 16 mom. 2 och § 17 mom. 7 omförmälda värnpliktiga, vore särskilt att märka, att Kungl. Maj:t funnit sig mot ordalagen i § 17 mom. 7 »har för värnpliktig vid inskrivningen» etc. icke kunna bifalla ansökningar av sådana värnpliktiga, som vid inskrivningsförrättning något senare år än själva inskrivningsåret av glömska, okunnighet eller liknande orsak försummat att begära uppskov med tjänstgöring. I det

fall, att en dylik värnpliktig, som av inskrivningsnämnd eller under inskrivningsåret av Kungl. Maj:t erhållit uppskov med första tjänstgöringen, i vilket fall han alltid erhöle föreläggande att, därest han sedermera önskade ytterligare uppskov med densamma, göra framställning därom vid nästinfallande inskrivningsförrättning, likafullt och understundom av en eller annan anledning avsiktligt underlåte att därvid göra anmälan om befintlig uppskovsanledning, vore det ju hans eget fel, att han icke erhöle det sökta uppskovet. Men sådana fall förekomme ock, att uppskovsanledning förelegat för dylik värnpliktig först vid inskrivningsförrättning något år efter inskrivningen och att denne då av någon utav förenämnda orsaker försummat att begära uppskov med tjänstgöring. Förhållandena kunde vara fullt lika ömmande för en sådan värnpliktig som för den, som försummat att göra anmälan inskrivningsåret, men Kungl. Maj:t hade av ovan angivet skäl i förstnämnda fall nödgats avslå ansökning om uppskov eller hemförlovning. Då detta givetvis måste anses innebära en orättvisa, föresloge kommissionen till avhjäljande av detta missförhållande, att det i § 17 mom. 7 värnpliktslagen förekommande uttrycket »inskrivningen» måtte utbytas mot »inskrivningsförrättning».

I enlighet med vad sålunda anförts, föreslog kommissionen, att § 17 mom. 7 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»7. Har för värnpliktig vid inskrivningsförrättning förelegat sådant förhållande, som i § 16 mom. 2 eller § 17 mom. 1 omförmäles, men har han av glömska, okunnighet eller liknande orsak försummat att då begära uppskov med tjänstgöringen, må den värnpliktige, på därom gjord ansökning och efter prövning i varje särskilt fall, i den ordning, Konungen närmare bestämmer, erhålla uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring.»

Chefen för
generalstabens.

Chefen för generalstabens har förklarat sig icke kunna tillstyrka förslaget om att giva ökad räckvidd åt § 17 mom. 7, så att den däri meddelade bestämmelsen skulle göras tillämplig jämväl vid förhandenvaro av sådana förhållanden, som omförmäldes i § 17 mom. 1. Då det vidare vore av vikt, att ifrågavarande mål erhöle en såvitt möjligt likformig behandling inom hela riket, kunde generalstabschefen ej heller biträda kommissionens förslag, att arméfördelningschefer och sjöruddföringsbefälhavare skulle erhålla beslutanderätt i hithörande mål.

Chefen för
marinstabens.

Chefen för marinstabens åter har ansett den av värnpliktskommissionen föreslagna lagändringen lämplig. Föreskrifterna för hemförlovning enligt § 17 mom. 4 och mom. 7 borde emellertid göras överensstämmande.

Sålunda borde samma förhållande, som möjliggjorde hemförlovning enligt mom. 7, om anledningen förelegat vid inskrivningsförrättningen, även möjliggöra hemförlovning enligt mom. 4, om anledningen uppstått *efter* nämnda förrättning. Samma tidsbegränsning för inlämnande av ansökan om hemförlovning borde även gälla, vare sig densamma stödde sig på bestämmelserna i mom. 4 eller mom. 7, i sammanhang varmed marin-stabschefen erinrade om, att beträffande mom. 4 tiden vore bestämd i värnpliktslagen.

Vad först beträffar värnpliktskommissionens förslag om överflyttandet av avgörandet av ansökningar om uppskov med eller hemförlovning från tjänstgöring jämlikt § 17 mom. 7 värnpliktslagen från Kungl. Maj:t till vissa militärmyndigheter, är detta förslag närmast föranlett därav, att antalet dylika ansökningar, vilket vid tiden för nämnda moments införande i lagen antogs komma att bli mycket ringa, under de senaste åren ökats i en sådan omfattning, att det ansetts nödigt att befria Kungl. Maj:t från dessa ärendens handläggning. Ehuru det i och för sig skulle vara synnerligen önskvärt, därest Kungl. Maj:ts befattning med värnpliktsärendena överhuvudtaget kunde avsevärt inskränkas, anser jag mig dock, åtminstone för närvarande, icke kunna biträda värnpliktskommissionens förslag. Såsom chefen för generalstaben framhållit, är det givetvis av synnerligen stor vikt, att ifrågavarande ansökningsärenden erhålla en så vitt möjligt likformig behandling inom hela riket. Därest avgörandet överflyttas från Kungl. Maj:t till ett flertal olika militärmyndigheter, är det givetvis att befara, att denna synpunkt icke kommer att bli behörigen tillgodosedd. Jag anser därför, att ett dylikt överlåtande av en Kungl. Maj:t tillerkänd dispensrätt icke bör ifrågakomma, så framt icke alldeles tvingande skäl därtill föreligga. Detta torde emellertid näppeligen kunna sägas vara förhållandet. Den ökning av värnpliktsmålen, som under de senaste åren ägt rum, står enligt min uppfattning i nära sammanhang med de under denna tid företagna inkallelserna av värnpliktiga till tjänstgöring jämlikt § 28 värnpliktslagen. Under det att ansökningar om uppskov med den värnpliktiga enligt § 27 värnpliktslagen åliggande fredstjänstgöring i regel skola göras hos vederbörande inskrivningsmyndigheter, skola däremot enligt meddelade bestämmelser ansökningar, avseende tjänstgöring enligt § 28, prövas och avgöras av Kungl. Maj:t i kommandoväg. Det är emellertid tydligt, att denna skillnad icke framstår fullt klart för det stora flertalet värnpliktiga. Det ligger därför nära till hands att antaga, att en hel del värnpliktiga, som önska ändring i dem enligt § 27 åliggande fredstjänstgöring, därom göra

Departements-
chefen.

framställning till Kungl. Maj:t i stället för till inskrivningsmyndigheterna. I den mån inkallelserna enligt § 28 upphöra, torde man emellertid hava att emotse en ändring härutinnan. Innan några åtgärder i den av värnpliktskommissionen föreslagna riktning vidtagas, torde därför i varje fall ytterligare någon tids erfarenhet böra avvaktas.

Vad härefter angår värnpliktskommissionens förslag att giva § 17 mom. 7 värnpliktslagen ökad räckvidd, så att den skulle bliva tillämplig jämväl vid förhandenvaro av sådana förhållanden, som omförmålas i § 17 mom. 1, finner jag mig icke heller kunna biträda detta förslag. En sådan ändring skulle givetvis hava till följd, att Kungl. Maj:t komme att belastas med värnpliktsansökningar i långt högre grad än hittills varit fallet.

Med hänsyn till vad värnpliktskommissionen därom anfört, finner jag mig däremot böra tillstyrka, att i mom. 7 uttrycket »inskrivningen» utbytes mot »inskrivningsförrättning».

VIII.

Vissa ändringar i § 34 värnpliktslagen.

Nuvarande
bestämmelser.

Enligt gällande värnpliktslag är varje svensk man värnpliktig från och med det kalenderår, under vilket han fyller 20 år, till och med det, under vilket han fyller 42 år. Värnplikten fullgöres i beväringen och landstormen. Beväringen delas i första och andra uppbådet. Tjänstetiden i beväringen är 15 år, 11 år i första och därefter 4 år i andra uppbådet. Under den tid, värnpliktig icke tillhör beväringen, tillhör han landstormen.

Förenämnda allmänna stadganden rörande tjänstetiden i beväringens båda uppbåd och landstormen gälla emellertid icke beträffande samtliga värnpliktiga. För vissa kategorier gälla nämligen särskilda bestämmelser, intagna i § 34 värnpliktslagen. Ifrågavarande lagrum har följande lydelse:

»1. Värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller marinen eller vid härens eller marinens reserv under sammanlagt minst två år, skall efter avgången från sagda anställning, så länge han i följd av sin värnplikt kvarstår i beväringen, tillhöra dess första uppbåd. Detsamma gäller ock värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller dess reserv under kortare tid än två år, så framt han undergått rekrytutbildning samt deltagit i två repetitionsövningar.

2. I mom. 1 nämnd värnpliktig anses hava fullgjort den i § 27 föreskrivna

första tjänstgöring, men är skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i repetitionsövning samt reservtruppövning.

Har den fasta anställningen vid hären eller marinen eller vid härens eller marinens reserv uppgått till minst tre år, anses den värnpliktige hava fullgjort all den i § 27 mom. 1 eller 2 föreskrivna tjänstgöring, men är, om han tillhör hären, skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i reservtruppövning. Detsamma gäller ock den, som under fast anställning vid hären eller dess reserv undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsövningar, ävensom den, vilken såsom värnpliktig fullgjort första tjänstgöring och en repetitionsövning samt därefter varit fast anställd under minst två år.

Marinen tilldelad vapenför värnpliktig, som varit anställd såsom sjökadett eller kustartillerikadett under en tid av sjuttiofem dagar eller därutöver, äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han under sådan anställning genomgått militär utbildning.

Icke vapenför värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller marinen eller vid härens eller marinens reserv, äger att såsom fullgjord värnplikts-tjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han varit fast anställd.

I vad mån fast anställning vid krigsmakten i övriga fall må anses motsvara tjänstgöring i beväringen, bestämmer Konungen.

3. Värnpliktig, som omförmäles i § 27 mom. 1 B eller C eller mom. 2 B eller C, tillhör första uppbådet under hela sin tjänstetid i beväringen.

4. Den, som avlagt medicine kandidatexamen samt fullgjort därefter följande föreskrivna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring, tillhör beväringens första uppbåd under hela sin värnpliktstid.»

Förslag föreligger nu om vidtagande av vissa ändringar i § 34 värnpliktslagen. Dessa förslag avse:

1. Förtydligande av bestämmelserna om tillgodoräknande av föregående fast anställning vid krigsmakten såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring.

2. Bestämmelse att den, som avlagt veterinär-, tandläkar- eller farmacie kandidatexamen, skall tillhöra beväringens första uppbåd under hela sin värnpliktstid.

Av dessa båda frågor har endast den förra behandlats av 1917 års värnpliktskommission.

1. *Förtydligande av bestämmelserna om tillgodoräknande av föregående fast anställning vid krigsmakten såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring.*

Beträffande förevarande fråga har 1917 års värnpliktskommission anfört följande:

Sista punkten i mom. 2 av § 34 värnpliktslagen hade tillkommit år 1911. Förslag om ett tillägg till denna paragraf av innehåll, att Konungen skulle äga bestämma, i vad mån i övriga än i mom. 1 an-

givna fall kortare tids fast anställning vid krigsmakten än två år skulle anses motsvara tjänstgöring i beväringen, hade år 1907 avgivits av vissa för omarbetning av värnpliktslagen beordrade officerare. Såsom motiv härtill hade anförts, att det kunde inträffa, att en fast anställd, vilken fullgjort rekrytskola, en repetitionsövning och därpå följande korpralskola, av en eller annan anledning erhöle avsked, innan den andra repetitionsövningen vore undergången. Enligt gällande bestämmelser måste en sådan person inkallas för undergående av tjänstgöring såsom värnpliktig först vid rekrytskola och därpå eventuellt vid repetitionsövningar under sammanlagt så lång tid, som värnpliktslagen föreskrev för truppslaget eller tjänsten ifråga. Detta kunde tydligen icke vara lämpligt.

I Kungl. Maj:ts proposition n:r 2 till 1911 års riksdag med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i värnpliktslagen hade dåvarande chefen för lantförvarsdepartementet upptagit det av öfvermälda officerare avgivna förslaget om tillägg till § 34 nämnda lag samt därvid yttrat följande:

»Tid efter annan har det inträffat, att framställningar blivit gjorda av f. d. fast anställda om lindring uti eller frikallelse från värnpliktstjänstgöringen, utan att bestämmelserna i värnpliktslagen kunnat fullt tillämpas på de föreliggande fallen. Sådana fall inträffa exempelvis, då fast anställning visserligen innehafts under sammanlagt den tid, som föreskrives uti värnpliktslagen § 34, men varit fördelad under tjänstgöring vid tvenne truppslag med olika antal repetitionsövningar, då fast anställning vunnits efter viss tids förutgången värnpliktstjänstgöring o. s. v. Det har vid sådant förhållande måst bero av Kungl. Maj:t att avgöra, i vad mån den av de värnpliktiga åstundade lindringen eller frikallelsen prövats skälig i betraktande av de ej sällan ganska invecklade tjänstgöringsförhållandena. Sådana i värnpliktslagen icke förutsedda fall torde aldrig kunna helt förebyggas, såvida ej värnpliktslagen skall belastas med allt för detaljerade föreskrifter för olika eventualiteter, som kunna tänkas inträda. I varje fall torde emellertid ett bemyndigande för Konungen att bestämma, i vad mån fast anställning vid krigsmakten må anses motsvara tjänstgöring i beväringen i sådana undantagsfall, där ej uttrycklig föreskrift finnes i värnpliktslagen angiven, vara önskvärd, då därigenom en laglig grund lägges för ett förfarande, som visat sig i praxis vara av förhållandena betingat. Med anledning härav har en särskild bestämmelse härom blivit införd uti värnpliktslagen § 34.»

Erfarenheten hade emellertid, yttrar värnpliktskommissionen, givit vid handen, att underdåniga ansökningar i förevarande avseende gjorts av f. d. fast anställda, för vilka ej förelegat något av de uti ovanberörda statsrådsanförande särskilt angivna fall, för vilka det år 1911 gjorda tillägget till § 34 avsetts att råda bot, utan beträffande vilka enda skälet till att bestämmelserna i denna paragraf ej varit tillämpliga, varit

det, att de icke innehaft fast anställning under fullt den tid, som för varje fall stadgats. Det hade merendels inträffat, att det fattats endast några dagar i nämnda tid. Kungl. Maj:t hade emellertid i sådant fallt ansett sig av ordalydelsen i meranämnda statsrådsanförande förhindrad att bifalla dylika ansökningar.

Då det måste anses med billighet och rättvisa överensstämmande, att stadgandet i sista punkten uti förevarande moment av § 34 värnpliktslagen kunde tillämpas jämväl på nu anförda fall, föreslog kommissionen den ändring av omförmälda punkt, att det i densamma förekommande uttrycket »i övriga fall» utbyttes mot »i övrigt», varigenom kommissionen ansåge bestämmanderätt även i sistnämnda fall vara överlämnad åt Konungen.

Chefen för generalstaben har anført, att värnpliktskommissionen förutsatt, att reglerande bestämmelser erfordrades i vissa gränsfall, då tjänstgöringstidens längd ej motsvarade i lagen angiven tid. Några sådana reglerande bestämmelser syntes emellertid icke nödvändiga.

Chefen
för general-
staben.

Mot den av värnpliktskommissionen föreslagna ändringen av § 34 mom. 2 värnpliktslagen har chefen för marin-staben intet att erinra under förutsättning, att för s. k. utstraffade fast anställningstid icke komme att anses motsvara tjänstgöring i beväringen i annan ordning, än vad som föreskrevs i detta moments föregående stycken.

Chefen
för marin-
staben.

I likhet med värnpliktskommissionen håller även jag före, att Kungl. Maj:t bör äga rätt att även i sådana av kommissionen omförmälda gränsfall avgöra, i vad mån fast anställning vid krigsmakten må anses motsvara tjänstgöring i beväringen. Emellertid synes mig den av kommissionen föreslagna ändringen i § 34 mom. 2, sista stycket, icke erforderlig, då enligt min uppfattning nämnda lagrum enligt sin nuvarande lydelse redan medgiver Kungl. Maj:t en sådan rätt.

Departements-
chefen.

2. *Bestämmelse, att den, som avlagt veterinär-, tandläkar- eller farmacie kandidatexamen, skall tillhöra beväringens första uppbåd under hela sin värnpliktstid.*

Såsom uti den till årets riksdag avlätna propositionen angående omorganisation av fältveterinärkåren (nr 83) närmare omförmäles, hava de inom lautförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga för avgivande av förslag i omförmälda fråga uti sitt den 29 november 1916 avgivna

Förslag
av sakkunniga
angående om-
organisation
av fältveteri-
närkåren.

betänkande föreslagit, att värnpliktiga veterinärer måtte under hela sin värnpliktstid tillhöra beväringens första uppbåd, i likhet med vad för närvarande gäller i fråga om värnpliktiga, som avlagt medicine kandidatexamen samt fullgjort därefter följande föreskrivna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring.

Framställning
av armé-
förvaltningens
sjukvårds-
styrelse.

Uti underdånig skrivelse den 30 januari 1918 har vidare arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse anført, att erfarenheten från det pågående kriget givit vid handen, dels att behovet av tandläkare vid armén vore betydligt större, än man före kriget kunnat förutse, på grund av ställningskrigets större antal ansikts- och käkskador, dels att ävenledes behovet av apotekare bleve mycket stort på grund av nödvändigheten att upprätta hygieniska laboratorier m. m. såväl inom krigsskådeplatsen som i hemorten, vid vilka anställande av apotekare såsom biträden visat sig ändamålsenligt på grund av deras för laboratorieverksamhet lämpliga förutbildning.

Då tandläkarnas och apotekarnas militära fackutbildning på grund av särskilda omständigheter hos oss ej kunde avslutas förr än tidigast mot slutet av femte värnpliktsåret, skulle den tid, de vore användbara för den militära sjukvården, endast komma att utgöra 9 år, eller, om man räknade med, att man under krig skulle nödgas använda dem i deras fack även utan denna utbildning, så snart de avlagt sina examina, i högst 10 år.

Enligt en av fackkunniga gjord utredning finnes inom riket endast 181 tandläkare inom värnpliktsåldern, det ville säga inom åldern till och med 42 år. Om härifrån avdroges cirka $\frac{8}{18}$ eller 81 stycken, som befunne sig i landstormen, så återstode 100. Samma fackkunniga hade beräknat mobiliseringsbehovet till över 300. På grund härav vore det tydligt, att armén vid mobilisering ej kunde undvara att disponera även nyssnämnda i landstormsåldern varande tandläkare.

Vad apotekare beträffade, gällde ungefär detsamma. Mobiliseringsbehovet vore ungefär 340. En årsklass farmacie studerande uppginge ej till 20. I åldern från och med 25 till och med 34 år kunde man således beräkna ett antal av högst 200, vadan en brist av betydligt över 100 skulle uppstå. Om däremot även de, som befunne sig i landstormsåldern, finge medräknas, bleve bristen fylld.

Sjukvårdsstyrelsen hemställde därför om intagande i § 34 mom. 4 värnpliktslagen av en bestämmelse utav innehåll, att de, som avlagt tandläkar- eller farmacie kandidatexamen, skulle, i likhet med vad för närvarande vore fallet i fråga om den, som avlagt medicine kandidatexamen

samt fullgjort därefter följande föreskrivna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring, tillhöra beväringens första uppbåd under hela sin värnpliktstid.

Enligt vad av den till riksdagen avlåtna propositionen angående omorganisation av fältveterinärkåren framgår, hava vederbörande myndigheter tillstyrkt det av de sakkunniga framställda förslaget.

Myndig-
heternas
yttranden.

Över sjukvårdsstyrelsens framställning hava yttranden infordrats från cheferna för generalstaben och marinstaben ävensom från marinförvaltningen, och hava dessa myndigheter funnit sig böra tillstyrka bifall till sjukvårdsstyrelsens förslag.

Då, såsom jag uti mitt till statsrådsprotokollet den 25 januari 1918 avgivna yttrande vid anmälan av frågan om omorganisation av fältveterinärkåren framhöll, något annat lika effektivt sätt att vid inträffande mobilisering fylla linje- och reservtruppernas behov av veterinärer icke torde finnas, anser jag mig böra tillstyrka de sakkunnigas förslag, att värnpliktiga veterinärer skola under hela sin värnpliktstid tillhöra beväringens första uppbåd.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse därom anført, torde detsamma böra gälla i fråga om värnpliktiga tandläkare och apotekare.

I enlighet härmed torde stadgandet i § 34 mom. 4 värnpliktslagen böra undergå sådan ändring, att det kommer att omfatta jämväl värnpliktig, som avlagt veterinär-, tandläkar- eller farmacie kandidatexamen.

För den händelse det av mig sålunda förordade ändringsförslaget vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens gillande, torde den nya bestämmelsen icke böra tillämpas å dem, som innevarande år eller tidigare överförts till landstormen. Eljest skulle sådan värnpliktig ånyo överflyttas till beväringen med åliggande för honom att fullgöra skyldigheter, från vilka han redan befriats, såsom krigstjänstgöring vid linje- och reservtrupper. Erforderliga övergångsbestämmelser torde böra intagas uti ett nytt moment till § 53 värnpliktslagen.

IX.

Tillgodoräknande av föregående fast anställning i egenskap av mariningenjörselev, mariningenjöraspirant, marinintendentselev eller marinintendentsaspirant såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring.

1917 års
riksdag.

Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition (n:r 340) antog 1917 års riksdag lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 4 och § 34 mom. 2 värnpliktslagen, innebärande, *dels* att de sjörullföringsbefälhavare och inskrivningsbefälhavare under den del av året, som infaller emellan inskrivningsrevisionens sammanträde och näst infallande inskrivningsförrättning, jämlikt § 19 mom. 4 tillkommande åligganden och befogenheter utsträcktes att gälla den, som haft fast anställning såsom sjökadett eller kustartillerikadett, *dels ock* att marinen tilldelad vapenför värnpliktig, som haft dylik fast anställning under en tid av 75 dagar eller därutöver, skulle äga att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han under sådan anställning genomgått militär utbildning.

Framställning
av marin-
över-
direktören.

Uti underdånig skrivelse den 30 november 1917 har marinöverdirektören gjort framställning om att enahanda bestämmelser som de ovan angivna måtte stadgas beträffande f. d. mariningenjörselevens vid mariningenjörskåren värnpliktstjänstgöring. Samma skäl, som rörande f. d. kadetter anförts i ovannämnda proposition till 1917 års riksdag, förelåge nämligen för vidtagande av motsvarande ändringar i förevarande lagrum i fråga om f. d. mariningenjörselever.

Såsom framginge av kungörelsen den 13 oktober 1905 angående antagning och utbildning av mariningenjörselever m. fl., skulle årligen antagas ett antal mariningenjörselever, vilket antal hittills varit 6. Dessa elever skulle snarast möjligt efter antagningen embarkera å flottans fartyg för genomgående av första årets elevkurs av omkring 2 månaders varaktighet och därefter avpolletteras och permitteras intill tiden för andra årets elevkurs, som hade en varaktighet av omkring 3 månader. Under nämnda kurser erhöle eleverna föreskriven utbildning å flottans fartyg. Därefter antoges högst 3 av eleverna till mariningenjöraspiranter, och de övriga eleverna i samma kurs entledigades.

De elever, som sålunda årligen måste entledigas, hade i regel varit stamanställda vid mariningenjörskåren från juni månad ena året till omkring september månad påföljande år eller en tid av omkring 1 år och 2 månader och därunder genomgått cirka 5 månaders civilmilitär utbildning.

Skulle f. d. elev icke i likhet med f. d. kadetter få tillgodoräkna sig någon del av denna sin föregående stamanställningstid, vore det att befara, att antalet sökande till mariningenjörselev, som på senaste åren varit ganska ringa, bleve än mindre och svårigheter sålunda uppkomme för urval vid antagningen och för mariningenjörskårens rekrytering på avsett sätt.

I häröver den 18 december 1917 avgivet utlåtande har chefen för marininstaben anfört, bland annat, följande.

Utlåtande av
chefen för
marininstaben.

Bland de mariningenjörselever, som blivit till alla delar godkända, antoges högst 3 mariningenjöraspiranter, vilka kommenderades till genomgående av kurs vid tekniska högskolan. Första sommaren under nämnda kurs skulle aspiranten taga anställning såsom arbetare vid mekanisk verkstad eller varv; andra sommaren tjänstgjorde han såsom arbetare vid ingenjördepartementet å flottans varv och erhöle jämväl undervisning i sjömilitära ämnen; tredje sommaren kommenderades aspirant till kurs vid torpedskolan samt därefter till tjänstgöring å torpedbåt eller jagare. Varje sommarkurs varade omkring 3 månader.

Aspirant, som icke med godkända betyg genomgått respektive lärokurser vid tekniska högskolan eller icke erhållit godkännande vitsord med avseende å duglighet (lämplighet) och uppförande från anställning vid verkstad eller varv eller tjänstgöring ombord eller i land, entledigades.

Högst 2 mariningenjöraspiranter utnämndes årligen efter genomgången kurs vid tekniska högskolan till mariningenjörsstipendiater med skyldighet att under minst 2 år taga anställning vid in- eller utländsk verkstad eller varv samt förordnades därefter till extra mariningenjörer.

Skulle mariningenjörselever m. fl. efter avbruten utbildning få räkna sig tillgodo den tid, de varit fast anställda, såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring, skulle detta förutsätta, att dylika elever såsom värnpliktiga tilldelades marinen. Till flottan uttoges för närvarande årligen 10 studenter (likställda) för utbildning till värnpliktiga ingenjörer och elektroingenjörer. Det kunde ej begäras, att flottan utöver detta angivna behov skulle även erhålla de studenter, som avbrutit sin utbildning som mariningenjörselever eller mariningenjöraspiranter, ty därigenom bleve hären och kustartilleriet beträffande tilldelande av studenter lidande. Årskontin-

genten värnpliktiga studenter av ifrågavarande kategori, som för närvarande tilldelades flottan, måste således minskas med det antal förutnämnda elever (aspiranter), som för varje år avbröte sin utbildning och därefter skulle överföras till marinens värnpliktiga. En sådan minskning av den nuvarande årskontingenten värnpliktiga studenter skulle i sådant fall icke bliva tillfällig utan permanent men möjligen till storleken varierande olika år. Det av marinöverdirektören framlagda förslaget utövade således ett visst inflytande på utbildningen av värnpliktiga ingenjörer, men hade vid prövning av detta förhållande befunnits, att ingen nämnvärd olägenhet därav behövde befaras.

Mariningenjörernas militära utbildning ägde emellertid rum endast under sommarmånaderna utan att på något sätt inkräkta på deras civila utbildning, varför de skäl, som talade för marinöverdirektörens förslag, syntes betydligt svagare än de, som låge till grund för motsvarande framställning rörande kadetterna. Chefen för marinstaben ansåge sig dock icke böra ställa sig avvisande mot marinöverdirektörens hemställan, då densamma syntes kunna bidra till att underlätta en god rekrytering av mariningenjörkåren.

Då emellertid de av marinöverdirektören framförda synpunkterna även vore tillämpliga beträffande marinintendents elever och marinintendents aspiranter, hemställde chefen för marinstaben, att, innan marinöverdirektörens föreliggande anhållan upptoges till slutlig behandling, marinöverintendenten måtte lämnas tillfälle att, om så av honom ansåges erforderligt, inkomma med liknande framställning rörande marinintendents elever och marinintendents aspiranter.

Framställning
av marinöver-
intendenten.

Med anledning av vad chefen för marinstaben sålunda anförde, har marinöverintendenten, som lämnats tillfälle att uttala sig i ärendet, uti underdånigt yttrande den 7 januari 1918 anförde följande:

Vad av marinöverdirektören anförts beträffande behovet av ändring i värnpliktslagen för att bereda f. d. mariningenjörselever fördelen av att såsom värnpliktstjänstgöring få tillgodoräkna sig den tid, under vilken de i egenskap av mariningenjörselever tjänstgjort vid marinen, vore även tillämpligt beträffande f. d. marinintendents elever och marinintendents aspiranter. Visserligen förekomme ej beträffande dessa elever och aspiranter sådant obligatoriskt avskiljande av en del av de antagna, som i avseende på mariningenjörselever inginge i organisationsplanen, men å andra sidan vore marinintendents elever och marinintendents aspiranter under hela sin utbildningstid i oavbruten tjänstgöring vid marinen, under det att mariningenjörselever tjänstgjorde vid marinen allenast under en

del av sin utbildningstid. Med hänsyn härtill skulle det givetvis kunna med fog betraktas såsom en orättvisa mot marinintendents eleverna, om de i avseende på tillgodoräkandet av sin utbildningstid vid eventuellt fullgörande av fredstjänstgöring såsom värnpliktiga komme att bliva sämre ställda än de, som vunnit anställning såsom sjökadetter, kustartillerikadetter eller mariningenjörselever.

Marinöverintendenten föresloge därför, att det jämväl måtte stadgas, att värnpliktig, som varit anställd såsom marinintendents elev eller marinintendents aspirant under en tid av 75 dagar eller därutöver, skulle äga att, därest han tilldelades marinen, såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han under anställning vid marinen undergått utbildning.

Uti över marinöverintendentens framställning den 15 januari 1918 avgivet yttrande har chefen för marinstaben anfört, att de av marinöverintendenten andragna skälen syntes ådagalägga lämpligheten av att marinintendents elever och marinintendents aspiranter bereddes samma förmåner, som föreslagits för mariningenjörselever och mariningenjöraspiranter.

Utlåtande av
chefen för
marinstaben.

Beträffande marinintendents elevernas värnpliktsförhållanden ansåge chefen för marinstaben, att, därest marinintendents elever och marinintendents aspiranter efter avbruten utbildning skulle få räkna sig till goda den tid, de varit fast anställda, såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring, de borde såsom värnpliktiga tilldelas marinen i egenskap av värnpliktiga intendent eller skrivbiträden. I överensstämmelse med vad som anförts i fråga om mariningenjörselevers värnpliktsförhållanden, borde antalet värnpliktiga, som uttoges till värnpliktiga intendent eller skrivbiträden, minskas med det antal marinintendents elever och marinintendents aspiranter, som för varje år avbröte sin utbildning och därefter överfördes till marinens värnpliktiga.

Chefen för generalstaben har uti den 13 februari 1918 avgivet utlåtande framhållit, hurusom han i yttrande den 21 april 1917 angående tillgodoräkande av anställning i marinens kadettkår såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring uttalat, att fast anställning vid krigsmakten borde tillgodoräknas såsom fullgjord tjänstgöring jämlikt § 27 värnpliktslagen endast i det fall, att tiden för den fasta anställningen uppgått till minst två år eller den värnpliktige under samma anställning undergått rekrytutbildning samt deltagit i två repetitionsövningar.

Utlåtande av
chefen för
generalstaben.

Emellertid hade genom den år 1917 beslutade ändringen i värnpliktslagen avsteg medgivits från denna grundsats i fråga om värnpliktig, som haft fast anställning såsom sjökadett eller kustartillerikadett.

Därest Kungl. Maj:t skulle på motsvarande sätt, som skett beträffande sjökadetter och kustartillerikadetter, medgiva avsteg från sagda grundsats i den omfattning nu föresloges, syntes vid tilldelning till marinen av f. d. mariningenjörselev, mariningenjöraspirant, marinintendentselev eller marinintendentsaspirant en motsvarande minskning, såsom ock chefen för marininstaben framhållit, böra äga rum i den årskontingent värnpliktiga studenter, som eljest skulle tilldelas flottan.

Departements-
chefen.

I likhet med vad min företrädare i ämbetet anført i ovannämnda proposition till 1917 års riksdag beträffande värnpliktiga f. d. sjökadetter och kustartillerikadetter, anser jag, att en ändring av nuvarande bestämmelser i syfte att bereda jämväl här ovan omförmälda kategorier av värnpliktiga, nämligen mariningenjörselever, mariningenjöraspiranter, marinintendentselever och marinintendentsaspiranter, vilka entledigats från sin anställning efter kortare tjänstetid än två år, lindring i deras värnpliktstjänstgöring måste anses vara rättvis med hänsyn till motsvarande förhållanden beträffande såväl arméns officersaspiranter som ock numera f. d. sjökadetter och kustartillerikadetter. Såsom flera av de i ärendet hörda myndigheterna framhållit, måste en sådan ändring även anses påkallad av omsorgen om rekryteringen av mariningenjör- och marinintendentkårerna.

Erforderlig ändring torde alltså böra vidtagas i § 19 mom. 4 och § 34 mom. 2 värnpliktslagen.

X.

Ändring av § 16 mom. 3 och 5 värnpliktslagen.

Uti § 16 mom. 1 och 2 värnpliktslagen finnas intagna bestämmelser om, i vilka fall uppskov med inskrivning må värnpliktig meddelas. Uti mom. 3 stadgas:

»Förefinnes anledning till uppskov enligt denna § ännu vid inskrivningsförrättningen det år, under vilket den värnpliktige fyller tjugufyra år, frikallas han från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid».

Bortsett från en viss formell jämkning kvarstår ifrågavarande bestämmelse oförändrad från 1901 års värnpliktslag. Enligt denna hade värnpliktiga att i fredstid fullgöra tjänstgöring endast så länge de tillhörde beväringen. För landstormen var däremot icke stadgad någon som helst tjänstgöring i fredstid.

I och med antagandet av 1914 års värnpliktslag har emellertid stadgats viss fredstjänstgöring även för landstormen. Uti § 36 mom. 1 är nämligen föreskrivet, att värnpliktig, som tillhör landstormen, är skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, under fredstid för sin utbildning deltaga i en landstormsövning om fem dagar.

Då i samband med införandet av övningar i fredstid för landstormen någon ändring icke vidtogs i § 16 mom. 3, har följden blivit, att värnpliktiga, som enligt sistnämnda stadgande vunnit befrielse från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid, numera måste fullgöra den i lagen stadgade landstormsövningen om fem dagar. Någon anledning att pålägga värnpliktiga, vilka icke tidigare erhållit någon som helst militärutbildning, skyldighet att deltaga i landstormsövning förefinnes uppenbarligen icke och torde ej heller hava vid den nya värnpliktslagens antagande varit avsett. Den i § 16 mom. 3 intagna bestämmelsen torde därför böra undergå sådan jämkning, att befrielse vinnes från all i värnpliktslagen stadgad tjänstgöring i fredstid.

Uti § 16 mom. 5 värnpliktslagen stadgas:

»Nu har utländsk man, som icke förut varit svensk medborgare, blivit genom naturalisation upptagen till medborgare här i landet; fyller han det år, inskrivningen sker, minst tjugusex år eller kan han med intyg styrka, att han i utlandet gjort militärtjänst under längre tid, än vad i § 27 mom. 1 sägs, då skall han frikallas från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid.»

Av enahanda skäl, som förut nämnts, torde jämväl frikallelse enligt detta moment böra avse all värnpliktstjänstgöring under fredstid.

XI.

Ifrågasatt ändring av grunderna för inskrivningsnämnds sammansättning.

Enligt § 18 i värnpliktslagen skall för varje rullföringsområde och sjömanshus finnas en inskrivningsnämnd, bestående av en regements-officer såsom ordförande samt fyra ledamöter, nämligen en lagfaren ledamot, rullförings- respektive sjöruddföringsbefälhavaren samt två inom rullföringsområdet eller den stad, där sjömanshuset är beläget, bosatta, icke militära ledamöter, som väljas av landstinget eller, där rullföringsområde utgöres av stad, som ej lyder under landsting, av stadsfullmäktige. I vissa fall må även officer av marinen närvara vid inskrivningsförrättning för att lämna nämnden erforderliga upplysningar, varjämte

Gällande bestämmelser.

nämnden alltid skall biträdas av läkare. För större rullföringsområde må, där Konungen så bestämmer, finnas två eller flera inskrivningsnämnder.

Dessutom är genom generalorder den 18 januari 1902 n:r 64 föreskrivet, *dels* att vederbörande rullföringsbiträde — där två eller flera finnas anställda vid rullföringsområde, ett av dem — skall av rullföringsbefälhavaren beordras biträda vid inskrivningsförrättningarna inom rullföringsområdet, *dels* att, vid förhinder för rullföringsbiträde, regementschefer, vilka tillika äro inskrivningsbefälhavare, ävensom militärbefälhavaren på Gottland i vad angår Gottlands inskrivningsområde, skola i stället för rullföringsbiträde ur regementet beordra ett underbefäl att vid inskrivningsförrättningen tillhandagå, *dels ock* att nämnda regementschefer och militärbefälhavare skola, där så prövas erforderligt, såsom biträde vid inskrivningsförrättning inom inskrivningsområdet beordra ett underbefäl av sjukvårdsmanskapet eller en menig av samma manskap att tillhandagå den nämnden biträdande läkaren.

Riksdagens
skrivelse den
5 mars 1912.

Uti skrivelse den 5 mars 1912 anhöll riksdagen, att Kunql. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt till vinnande av minskning i statsverkets kostnader för värnpliktigas inskrivning ändring kunde göras i grunderna för inskrivningsnämndernas organisation, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

1917 Års
värnplikts-
kommission.

Efter det såväl arméns som marinens myndigheter avgivit yttranden i anledning av riksdagens skrivelse, överlämnades ärendet för ytterligare utredning till 1917 års värnpliktskommission.

Kommissionen har nu verkställt den sålunda anbefallda utredningen och såsom en sammanfattning därav framhållit,

att ett för armén och marinen gemensamt inskrivningsväsende icke borde komma till stånd,

att inskrivningsnämndens sammansättning av *arbetande* ledamöter icke borde utan nödtvång ändras,

att, för den händelse av kostnadsskäl någon av de arbetande ledamöterna *måste* ur nämnden uteslutas, endast nämndens lagfarne ledamot därvid borde ifrågakomma,

att, om av nyss nämnt skäl den ene av de av landsting (stadsfullmäktige) utsedda ledamöterna ansåges böra utgå ur nämnden, detta utan större olägenhet ur arbetssynpunkt kunde ske, men att härav föranledd

kostnadsminskning syntes kommissionen vara alltför ringa för att motivera en ändring i inskrivningsnämndens nuvarande sammansättning,

att dylik ledamot borde utses för rullföringsområdet i dess helhet (där detta omfattade länssdelar, hörande under olika landsting, eller landsdel och stad, som ej lydde under landsting, för varje sådan länssdel eller stad),

att bestämmelse om en officers av marinen beordrande att i vissa fall närvara vid inskrivningsförrättning borde bibehållas, men med stark begränsning i tillämpningen,

att läkaren icke borde ingå såsom ledamot i nämnden,

att ingen av den nämnden biträdande personalen kunde uteslutas,

att något särskilt skrivbiträde åt läkaren icke för närvarande vore erforderligt,

att försök borde anställas med beordrande av två läkare till förrättningar inom vissa orter, samt

att kostnader för lokalyror icke borde ifrågakomma, där förrättningarna försigginge i offentliga byggnader.

Såsom ytterligare skäl för att icke göra någon ändring i inskrivningsnämndernas sammansättning eller organisation ansåge värnpliktskommissionen sig böra framhålla den för frågans belysning icke oväsentliga omständigheten, att, sedan riksdagens förenämnda skrivelse i ämnet tillkommit, antagits en ny härordning, som innebure ökat arbete för inskrivningsnämnderna. Så hade enligt 1914 års inskrivningsförordning bland de handlingar, som skulle föras hos inskrivningsnämnd, tillkommit flera s. k. namnrullor, vilka numera skulle upprättas i fråga om icke mindre än åtta olika kategorier värnpliktiga och dessutom vore av den betydelse, att de icke, såsom förut varit fallet, kunde föras av den biträdande personalen vid inskrivningsförrättningarna, utan måste föras av rullföringsbefälhavaren och den lagfarne ledamoten i nämnden. Därjämte vore att märka, att innan det av förenämnda sakkunniga i fråga om förändrad teknik vid arbetet inom rullföringsexpeditionerna m. m. framlagda förslaget till nya bestämmelser i avseende å rullföring och inskrivning av de värnpliktiga hunnit genomföras, det vore svårt att bedöma, huruvida det inskrivningsnämnderna påvilande arbetet genom antagande av nämnda förslag kunde komma att ökas eller minskas.

En av kommissionens ledamöter har varit av skiljaktig mening och ansett, att såväl ordföranden som en av landstingets ledamöter borde ur nämnden uteslutas och denna följaktligen bestå av tre ledamöter, nämligen rullföringsbefälhavaren, tillika ordförande, en lagfaren ledamot samt en av landstinget vald ledamot.

Departements-
chefen.

Ehuru jag, i likhet med reservanten inom kommissionen, anser, att åtskilliga skäl för en minskning av antalet ledamöter i inskrivningsnämnden kunna andragas, anser jag mig dock icke för närvarande kunna föreslå någon ändring i nämndens sammansättning. Såsom värnpliktskommissionen framhållit, låter det sig nämligen icke nu bedöma, huruvida det inskrivningsnämnderna påvilande arbetet kommer att ökas eller minskas i och med genomförandet av det av särskilda sakkunniga avgivna förslaget till nya bestämmelser i avseende å rullföring och inskrivning av de värnpliktiga. Först efter det nämnda förslag blivit genomfört och prövat, torde frågan rörande inskrivningsnämnds sammansättning böra till avgörande företagas. Jag anser mig emellertid redan nu böra framhålla, att därest en minskning av antalet ledamöter i nämnden skall äga rum, detta efter min uppfattning icke bör ske på det civila elementets bekostnad.»

XII.

Departementschefens hemställan.

Departementschefen uppläste härefter ett inom departementet uppgjort »*Förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i värnpliktslagen*» samt hemställde, att detta förslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlästas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Thomas Adlercreutz.